

Open

gem. Oude IJsselstreek en Anholt
14 september 2024 van 10 tot 16 uur

PALACE FLOPHOUSE
Bontebrug
11.00 uur
14.30 uur

Monumentendag 2024

Het landelijke thema van Open Monumentendag is dit jaar 'Erfgoed van routes, netwerken en verbindingen.' De slogan is **Onderweg! Op reis van A naar B, via (historische) routes, ontmoet je mensen met wie je verbinding wilt maken, zo ben je onderdeel van verschillende netwerken. Mensen en samenlevingen zijn altijd in beweging: in tijden van vrede en oorlog, voor pelgrimsreizen, handel en ontdekking. Routes en (handels) netwerken ontstonden, wegen werden aangelegd, transportnetwerken uitgebouwd, nieuwe vervoersmiddelen en manieren van communicatie werden uitgevonden.**

Het comité Open Monumentendag Oude IJsselstreek koos in verband met dit thema **Bontebrug** en **Anholt** omdat tussen die twee plaatsen de tram heeft gelopen en de postkoets. Allereerst zochten we aansluiting bij de Belangenvereniging Bontebrug en bij het Heimathaus Anholt om met hen samen het programma vorm te geven. Dat leverde mooie ideeën op die tot een mooie mix van activiteiten hebben geleid. Zoals een interessante wandeling langs 10 historische panden op de Bontebrug. Het treintje van Jeffrey. De tentoonstelling over de oude tram met filmpjes. Het optreden van Palace Flophouse! Tentoonstelling 'De IJzeren Weg' in het Heimathaus. Fietstochten. Kinderspelen. Een oude GTW-bus. In het bakhuis op Wilbrinkshof wordt weer brood gebakken! En nog veel meer.....

Onderweg! – Unterwegs!

De dag begint met de OPENING door de wethouder van cultuur om 10.00 u op de Bontebrug, waar de hele dag van alles is te doen, daar is ook het centrale punt voor meer informatie en voor fietsroutes. Om 10.30 u is de uitreiking van de MONUMENTENPRIJS aan De Stakenborg, Stakenborgweg 3 Voorst waarbij u van harte welkom bent. Naast de activiteiten in Anholt en op de Bontebrug, waarover veel meer in deze krant, zijn in de hele gemeente monumenten geopend voor het publiek, zoals de Moezeköttel, het Hofshuus, diverse molens en kerken, herkenbaar aan een gele OMD-vlag. De dag eindigt om 16.00 uur. U vindt alle activiteiten terug in de diverse artikelen in deze monumentenkrant en in het programma achterin. We hopen op veel belangstelling en mooi weer en we wensen u een interessante en gezellige dag!

Der Tag des offenen Denkmals steht in diesem Jahr unter dem Motto 'Erbe der Wege, Netze und Verbindungen'. Der Slogan lautet 'Unterwegs!' Wenn man auf (historischen) Wegen von A nach B reist, trifft man Menschen, mit denen man in Kontakt treten möchte, und ist auf diese Weise Teil verschiedener Netzwerke. Menschen und Gesellschaften sind immer in Bewegung: in Friedens- und Kriegs-

zeiten, für Pilgerreisen, Handel und Entdeckungen. Routen und (Handels-) Netze entstanden, Straßen wurden gebaut, Verkehrsnetze erweitert, neue Transportmittel und Kommunikationswege wurden erfunden.

Das Komitee der OMD Oude IJsselstreek hat **Bontebrug** und **Anholt** für dieses Thema ausgewählt, weil zwischen diesen beiden Orten sowohl die Straßenbahn als auch die Postkutsche verkehrten. Zunächst suchten wir den Kontakt mit der Interessengemeinschaft Bontebrug und dem Heimathaus Anholt, um das Programm gemeinsam mit ihnen zu gestalten. Dabei sind tolle Ideen entstanden, die zu einem schönen Mix an Aktivitäten geführt haben. Zum Beispiel

ein interessanter Spaziergang entlang von 10 historischen Gebäuden auf der Bontebrug. Jeffreys kleiner Zug. Die Ausstellung über die alte Straßenbahn mit Videos. Der Auftritt von Palace Flophouse! Die Ausstellung 'Der eiserne Weg' im Heimathaus. Fahrradtouren. Spiele für Kinder. Ein alter GTW-Bus. In der Bäckerei am Wilbrinkshof wird wieder Brot gebacken! Und vieles mehr.....

Der Tag beginnt mit der ERÖFFNUNG durch den Beigeordneten für Kultur um 10.00 Uhr in Bontebrug, wo den ganzen Tag über verschiedene Aktivitäten stattfinden und wo auch die zentrale Anlaufstelle für weitere Informationen und Fahrradrouten ist. Um 10.30 Uhr ist die Verleihung des MONUMENTENPREISES in de Stakenborg, Stakenborgweg 3 Voorst, zu der Sie herzlich eingeladen sind. Zusätzlich zu den Aktivitäten in Anholt und auf der Bontebrug, worüber sehr viel mehr in diese Zeitung, sind Denkmäler im gesamten Gemeindegebiet für die Öffentlichkeit zugänglich, darunter das Moezeköttel, das Hofshuus, mehrere Mühlen und Kirchen, erkennbar an einer gelben OMD-Fahne. Der Tag endet um 16.00 Uhr. Sie finden sie in den verschiedenen Artikeln in dieser Denkmalzeitung und im Programm auf der Rückseite. Wir hoffen auf zahlreiches Interesse und schönes Wetter und wünschen Ihnen einen interessanten und unterhaltsamen Tag!

Monumentenprijs-Denkmalpreis 2024 de Stakenborg in Voorst

De Monumentenprijs 2024 is toegekend aan de familie Van Hal in Voorst vanwege de restauratie en renovatie van havezathe De Stakenborg. Het eeuwenoude pand is al generaties lang een boerderij en dateert uit de middeleeuwen. Het was oorspronkelijk een spieker, een gebouw voor de opslag van graan.

De huidige eigenaar is Charlie van Hal, en hij is al de 7e generatie Van Hal die op de Stakenborg woont. De spieker is lang geleden uitgebreid tot een boerderij en kwam in 1724 in het bezit van de familie die er generaties lang op boerde. De oude spieker bleef in het voorhuis herkenbaar hoewel je dat moeilijk kon zien omdat het niet aan een doorgaande weg stond. Pas met de ruilverkaveling kwam er een goed berijdbare Stakenborgweg. Voortaan was de boerderij te zien maar het voorhuis was gericht naar de Aa-Strang. De hoofdbewoner was ook ruim 100 jaar stuwwachter namens het Waterschap.

Een begrip

De Stakenborg was een mooie, grote boerderij, en als zodanig een begrip. Helaas is boeren in de moderne tijd maar voor enkelen mogelijk. Jaren geleden stopte het boerenwerk en liet de jonge familie Van Hal in overleg met het Waterschap een plan maken voor een nieuwe toekomst namelijk een groeps- en verblijfsaccommodatie. Onderdeel van dat plan was een gedegen archeologisch onderzoek. De nieuwere bebouwing is afgebroken, er is veel vernieuwd en er is veel ouds weer in beeld gebracht zoals de grachten die er vroeger lagen. Inmiddels is het pand op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst.

De prijs

Vanwege die aanpak en het geduld en de tijd die dat kost, onder andere vanwege het vele overleg dat nodig is, en zeker vanwege het resultaat heeft het Monumentenplatform de prijs voor 2024 aan De Stakenborg en de familie Van Hal toegekend. Het Monumenten-

platform kent de onderscheiding jaarlijks toe. Het is een samenwerkingsverband op monumentengebied van de drie oudheidkundige verenigingen in de gemeente Oude IJsselstreek. Het zijn ADW, de historische werkgemeenschap Aalten - Dinxperlo - Wisch, Old Sillevold, de heemkundige vereniging van Silvolde, en de Oudheidkundige Vereniging OVG der vroegere gemeente Gendringen. De uitreiking is zoals altijd op Open Monumentendag maar dit keer al om half 11 's morgens. Iedereen is welkom. Helaas is de locatie na de uitreiking niet toegankelijk want het is die dag in gebruik voor een bruiloft. Maar vanaf de Stakenborgweg en zeker vanaf het fietspad over de stuw is het pand goed te zien. Het is nauwelijks een omweg vanaf de route Anholt – Bontebrug. Een open dag komt misschien later.

Der Denkmalpreis 2024 geht an die Familie Van Hal in Voorst für die Restaurierung und Renovierung der Havezathe De Stakenborg. Das jahrhundertalte Gebäude ist seit Generationen ein Bauernhaus und stammt aus dem Mittelalter. Ursprünglich war es ein Spieker, ein Gebäude zur Lagerung von Getreide.

Der jetzige Eigentümer ist Charlie van Hal, der bereits in der 7. Generation auf der Stakenborg lebt. Der Spieker wurde vor langer Zeit zu einem Bauernhaus ausgebaut und ging 1724 in den Besitz der Familie über, die ihn seit Generationen bewirtschaftet. Der alte Spieker blieb im Vorderhaus erkennbar, obwohl es schwer zu erkennen war, weil es nicht an einer Durchgangsstraße lag. Erst mit der Landzusammenlegung entstand ein gut befahrbarer Stakenborgweg. Von nun an konnte man das Bauernhaus sehen, aber das Vorderhaus lag zum Aa-Strang hin. Der Hauptwohnsitz war auch über 100 Jahre lang Wehrmeister im Auftrag des Wasserverbandes.

Vlnr. Dianne en Charlie van Hal en hun dochters Zoë en Nicky
Die Familie Van Hal vor der Stakenborg

Foto Achterhoek Tourisme

Ein Begriff für jedermann

Die Stakenborg war ein schöner, großer Bauernhof und als solcher ein Begriff. Leider ist die Landwirtschaft in der heutigen Zeit nur noch für Wenige möglich. Vor Jahren wurde die Landwirtschaft aufgegeben, und die junge Familie Van Hal ließ in Absprache mit dem Wasserwirtschaftsamt einen Plan für eine neue Zukunft entwerfen: eine Gruppe- und Ferienunterkunft. Zu diesem Plan gehörte auch eine gründliche archäologische Untersuchung. Die neueren Gebäude wurden abgerissen, vieles wurde erneuert, und viele alte Elemente wurden wieder sichtbar gemacht, wie z.B. die Kanäle, die sich früher dort befanden. Inzwischen ist das Anwesen als Gemeindedenkmal eingetragten.

Der Preis

Wegen dieses Konzepts, der Geduld und der Zeit, die er erfordert, einschließlich der vielen erforderlichen Konsultationen, und natürlich wegen des Ergebnisses verlieh die Denkmal-

plattform den Preis 2024 an den Stakenborg und die Familie Van Hal. Die Denkmalplattform vergibt den Preis jährlich. Es handelt sich dabei um eine Denkmal-Kooperationsvereinigung der drei Altertumsvereine in der Gemeinde Oude IJsselstreek. Es sind die ADW, die historische Arbeitsgemeinschaft Aalten - Dinxperlo - Wisch, Old Sillevold, die archäologische Gesellschaft von Silvolde, und die Archäologische Gesellschaft OVG der ehemaligen Gemeinde Gendringen. Die Präsentation findet wie immer am Tag des offenen Denkmals statt, diesmal aber schon um 10.30 Uhr morgens. Jeder ist herzlich willkommen. Leider wird der Veranstaltungsort nach der Zeremonie nicht zugänglich sein, da er an diesem Tag für eine Hochzeit genutzt wird. Aber vom Stakenborgweg und natürlich vom Radweg über das Wehr ist das Anwesen gut zu sehen. Es ist kaum eine Ablenkung von der Route Anholt - Bontebrug. Ein Tag der offenen Tür kann später kommen.

De handelsroutes Die Handelswege

 Historische handelsroutes door de Anholtse buurtschappen Hahnerfeld en Regniet speelden eeuwenlang een rol tussen Nederland en Duitsland. Sinds de 16e eeuw werden deze hoger gelegen zandpaden gebruikt door handelaren. Hessische voerlieden, die tijdens de Dertigjarige Oorlog hun land hadden verlaten en zich aan de Noord-Duitse kust hadden gevestigd, namen het vervoer van Duitse producten, bijvoorbeeld ijzerwaren en wijn, naar Nederland over en brachten op de terugreis koloniale waren uit Amsterdam en vis uit Harderwijk naar Duitsland. De belangrijkste lokale verbindingen in ons gebied waren: Bocholt - Aalten - Doesburg en Bocholt - Liedern - Hahnerfeld - Regniet - Voorst - Doesburg.

Deze routes kwamen samen tussen Doetinchem en Doesburg en liepen verder via de Veluwe naar Amsterdam. Vanaf 1700 werden de routes ook gebruikt voor postverkeer.

Via de Regniet

De directe verbinding tussen Münster en Amsterdam kwam in april 1700 tot stand op instigatie van Friedrich Christian von Plettenberg, prins-bisschop van Münsterland, die zeer actief was op dit gebied. Deze verbinding werd uitgebreid tot een directe route van Kassel naar Amsterdam in samenwerking met het 'Fürstlich hessisches Oberpostamt' in Kassel. De verbinding via de Regniet was de meest directe route naar Midden-Duitsland voor Nederlandse kooplieden. Zij werd nog belangrijker toen in 1712 vanuit Kassel een verbindingroute naar Leipzig werd geopend. Postkoetsen reden twee keer per week van Leipzig naar Amsterdam en terug. Het duurde 7½ dag om de route af te leggen. In ons gebied liep de route van Bocholt - Liedern - Drybömer - Regniet - Voorst - Doesburg enz. Deze werd gebruikt van 1700 tot 1824. Tegelijkertijd liep er nog een postkoetsroute van Wesel naar Amsterdam en van Wesel naar Berlijn en Memel die ook door het Anholter Regniet liep. Dit keer vanuit het zuiden via Vehlingen - Anholt - Kapellendeich - Regniet - Voorst etc. Elke dinsdag en zaterdag vertrok er om 6 uur 's ochtends een postkoets uit Wesel. 's Avonds overnachtten ze in Doesburg. De volgende ochtend ging de reis om 4 uur 's ochtends verder naar Amsterdam, aankomst om 6 uur 's avonds. Toen de spoorverbinding met Nederland tot stand kwam, kwam er een einde aan de postkoetsen op onze routes.

 Historische Handelswege durch die Anholter Ortsteile Hahnerfeld und Regniet spielten jahrhundertlang eine Rolle zwischen den Niederlanden und Deutschland. Seit dem 16. Jahrhundert wurden diese höher gelegenen Sandwege von Händlern genutzt. Hessische Seeleute, die während des Dreißigjährigen Krieges ihr Land verlassen hatten und sich an der norddeutschen Küste niederließen, übernahmen den Transport deutscher Produkte, z. B. Eisenwaren und Wein, in die Niederlande und brachten auf dem Rückweg Kolonialwaren aus Amsterdam und Fisch aus Harderwijk nach Deutschland. Die wichtigsten lokalen Verbindungen in unserem Gebiet waren: Bocholt - Aalten - Doesburg und Bocholt - Liedern - Hahnerfeld - Regniet - Voorst - Doesburg. Diese Routen trafen sich zwischen Doetinchem und Doesburg und führten über die Veluwe nach Amsterdam. Ab 1700 wurden die Strecken auch für den Postverkehr genutzt.

Über die Regniet

Die direkte Verbindung zwischen Münster und Amsterdam wurde im April 1700 auf Betreiben des münsterländischen Fürstbischofs Friedrich Christian von Plettenberg eingerichtet, der sich in diesem Bereich sehr engagierte. Diese Verbindung wurde in Zusammenarbeit mit dem Fürstlich hessischen Oberpostamt in Kassel zu einer Direktverbindung von Kassel nach Amsterdam ausgebaut. Die Verbindung über die Regniet war für die niederländischen Kaufleute der direkteste Weg nach Mitteldeutschland. Sie gewann noch mehr an Bedeutung, als 1712 eine Verbindungsstrecke von Kassel nach Leipzig eröffnet wurde. Zweimal pro Woche fuhren Postkutschen von Leipzig nach Amsterdam und zurück. Für die Strecke benötigte man 7½ Tage. In unserer Gegend verlief die Strecke von Bocholt - Liedern - Drybömer - Regniet - Voorst - Doesburg usw. Sie wurde von 1700 bis 1824 benutzt. Zur gleichen Zeit verlief eine weitere Postkutschenroute von Wesel nach Amsterdam und von Wesel nach Berlin und Memel, die ebenfalls durch das Anholter Regniet führte. Diesmal von Süden her über Vehlingen - Anholt - Kapellendeich - Regniet - Voorst usw. Jeden Dienstag und Samstag verließ eine Postkutsche um 6 Uhr morgens Wesel. Am Abend wurde in Doesburg übernachtet. Am nächsten Morgen ging es um 4 Uhr morgens weiter nach Amsterdam, wo man um 18 Uhr ankam. Als die Eisenbahnverbindung in die Niederlanden hergestellt wurde, war es mit den Postkutschen auf unseren Strecken vorbei.

Reizen met de postkoets Reisen mit der Postkutsche

 De postkoetsen van de 19e eeuw waren vrij sober ingericht. Maar de stoelen boden wel wat comfort en waren meestal goed gestoffeerd omdat de passagiers er een aanzienlijk aantal uren op moesten doorbrengen. Veel routes waren hobbelig en de passagiers werden voortdurend door elkaar geschud tijdens de lange, zware reis. Ze konden alleen hun benen strekken tijdens de stops op de relaisstations. Het kon meerdere dagen duren voordat de postkoets zijn bestemming bereikte, wat behoorlijk zwaar was voor lichaam en geest.

Voor ons is het nu onvoorstelbaar om zo'n lange tijd te reizen in zo'n krappe ruimte met onbekende mensen. Voor menige reiziger was het een beproeving. De postkoets werd voornamelijk gebruikt om post te vervoeren, voordat hij ook betalende passagiers ging vervoeren.

35 km per dag

In de 17e eeuw kon men gemiddeld 35 kilometer per dag afleggen. De route van de postkoets van Berlijn naar Amsterdam liep vanuit Wesel vanaf grensstation Dreibömer via de Regniet. Daar was het laatste relaisstation, tegenover de voormalige herberg Gasseling. Op dit station, dat voornamelijk werd gebruikt als wissel voor de paarden, werd de post voor Anholt en omgeving uitgeladen en nieuwe post ingeladen.

Niet zo fris

Het verblijf op een relaisstation duurde nooit lang. Je kon net even naar de wc, er was zelden gelegenheid om je te wassen. Dus de krappe ruimte in de wagon vulde zich al snel met vieze luchtjes, wat de reis er niet aangenamer op maakte. Voor frisse lucht kon je alleen de ramen open zetten. Soms was er een gratis stoel aan de buitenkant van de postkoets.

Modder, wielbreuk en struikrovers

Reizen met de postkoets was avontuurlijk en soms zelfs gevaarlijk. Bij regenweer kwam de koets vaak vast te zitten in de modder van de slechte wegen. Dan moesten de passagiers uitstappen en de koets uit de modder duwen. Ook kon het gebeuren dat een van de houten wagenwielen brak. Dat betekende een langer verblijf in het dorp want de smid moest eerst het wiel repareren. De postkoets had meestal geen reservewiel bij zich, daar was geen plaats voor. Struikrovers vormden een groter gevaar. Aanvallen op postkoetsen waren aan de orde van de dag. Daarom droeg de conducteur een sabel ter verdediging.

 Die Postkutschen des 19. Jahrhunderts waren recht sparsam eingerichtet. Die Sitze boten jedoch einen gewissen Komfort und waren in der Regel gut gepolstert, da die Fahrgäste eine beträchtliche Anzahl von Stunden auf ihnen verbringen mussten. Viele Strecken waren holprig, und die Passagiere wurden während der langen, beschwerlichen Reise ständig durchgeschüttelt. Nur an den Relaisstationen konnten sie sich die Füße vertreten. Es konnte mehrere Tage dauern, bis die Postkutsche ihr Ziel erreichte, was für Körper und Geist sehr anstrengend war.

Für uns ist es heute unvorstellbar, so lange auf so engem Raum mit fremden Menschen zu reisen. Für viele Reisende war es eine Tortur. Die Postkutsche wurde hauptsächlich zur Beförderung von Post verwendet, bevor sie auch zahlende Fahrgäste beförderte.

35 Kilometer pro Tag

Im 17. Jahrhundert konnten die Menschen im Durchschnitt 35 Kilometer pro Tag zurücklegen. Die Postkutschenroute von Berlin nach Amsterdam führte von Wesel aus vom Grenzbahnhof Dreibömer über das Regniet. Dort befand sich die letzte Relaisstation, gegenüber dem ehemaligen Gasthaus Gasseling. An dieser Station, die hauptsächlich als Wechsel für die Pferde diente, wurde die Post für Anholt und Umgebung ausgeladen und neue Post verladen.

Nicht mehr so frisch

Der Aufenthalt in einer Relaisstation dauerte nie lange. Man konnte nur auf die Toilette gehen, zum Waschen gab es selten Gelegenheit. So füllte sich der enge Raum im Waggon bald mit üblen Gerüchen, was die Reise nicht angenehmer machte. Um frische Luft zu bekommen, konnte man nur die Fenster öffnen. Manchmal gab es einen freien Sitzplatz an der Außenseite der Postkutsche.

Schlamm, gebrochene Räder und Buschräuber

Das Reisen mit der Postkutsche war abenteuerlich und manchmal sogar gefährlich. Bei regnerischem Wetter blieb die Kutsche oft im Schlamm der schlechten Straßen stecken. Dann mussten die Fahrgäste aussteigen und die Kutsche aus dem Schlamm schieben. Es konnte auch passieren, dass eines der hölzernen Wagenräder brach. Das bedeutete einen längeren Aufenthalt im Dorf, denn der Schmied musste das Rad erst reparieren. Ein Ersatzrad hatte die Postkutsche in der Regel nicht dabei, dafür war kein Platz. Eine größere Gefahr stellten die Buschräuber dar. Überfälle auf Postkutschen waren an der Tagesordnung. Deshalb trug der Schaffner zur Verteidigung einen Sabel.

De naam Bontebrug

Het buurtschap/dorp Bontebrug ontleent haar naam aan de al lang niet meer bestaande houten brug op de belangrijke handelsroute Doesburg-Anholt die door Bontebrug liep (er was nog geen provinciale weg), het verkeer ging vanaf Silvolde via Bontebrug richting Voorst. De brug lag op de plek waar nu nog een klein stroompje onder de weg door loopt (ter hoogte van Bontebrug nr 188).

De geschiedenis gaat terug tot 1400. De brug zorgde voor de verbinding over de Aa-strang die tegenwoordig bij Engbergen de Oude IJssel instroomt. De drukte op dit traject was voor de heren van Bergh aanleiding tot het plaatsen van een tolhek, de Bontebrug werd daardoor een belangrijk punt. Het tolhuis (Bontebrug nr 186) werd tevens een herberg en er kwam een tweede herberg (vlakbij).

Een eenduidige verklaring voor de naam Bontebrug is er niet. Er zijn verhalen, theorieën en suggesties maar niemand weet het precies. Misschien was er een bonte hoeveelheid materialen gebruikt om de brug te maken, niet alleen hout. Bont zou blond betekenen, geel van kleur, de kleur van het gele zand dat hier door de Aa-strang werd afgezet. Misschien verwees de naam naar de bonte gezelschappen (boeren, kooplieden, rijke lieden) die hier passeerden. Of naar de bonte taferele die plaats vonden in de herbergen met veel drank en werklieden die het te bont maakten.

Ivor Helmink en Henk Wellink bij de zuilen, foto Roel Kleinpenning

Riet Kok en zontje op de brug met achter hen de ene brugleuning, 1964

Riet Kok und Sohn auf der Brücke mit dem einen Brückengeländer im Rücken, 1964

wo heute noch ein kleiner Bach unter der Straße hindurchfließt (auf der Höhe von Bontebrug Nr. 188).

Ihre Geschichte geht auf das Jahr 1400 zurück. Die Brücke stellte die Verbindung über den Aa-Strang her, der heute bei Engbergen in die Oude IJssel fließt. Die Überlastung auf dieser Strecke veranlasste

die Herren von Bergh, eine Zollstation zu errichten, wodurch die Bontebrug zu einem wichtigen Punkt wurde. Das Zollhaus (Bontebrug Nr. 186) wurde auch zu einem Gasthaus und ein zweites Gasthaus (in der Nähe) wurde gebaut.

Es gibt keine eindeutige Erklärung für den Namen Bontebrug. Es gibt Geschichten, Theorien und Vorschläge, aber niemand weiß es genau. Vielleicht wurde für die Brücke nicht nur Holz, sondern ein buntes Gemisch von Materialien verwendet. Bont würde blond, gelb bedeuten, die Farbe des gelben Sandes, den der Aa-Strang hier abgelagert hat. Vielleicht bezog sich der Name auf die bunte Gesellschaft (Bauern, Händler, reiche Leute), die hier vorbeikam. Oder auf die farbenfrohen Szenen, die sich in den Gasthäusern abspielten, mit viel Schnaps und ausgelassenen Arbeitern. Oder war es die bunte Farbe der Brücke, weil ein Maler, der schlecht bezahlt wurde, alle seine Farbreste für die Brücke verwendete?

Um 1977 wurden der neue Dinxperloseweg und der Ulftseweg in der Nähe der Bontebrug gebaut. Die eigentliche Bontebrug über den Olde Strang wurde durch ein Paar Durchlässe ersetzt. Die Bonte-Brug ist verschwunden! Aber die Säulen des Geländers blieben erhalten und sind Teil der Umzäunung der Mechanisierungsfirma Tangelder am Kapelweg in Silvolde. Nur der Name ist geblieben.

Folgende Schreibweisen des Namens tauchen in verschiedenen Dokumenten und auf Karten auf: BonteBrug - Bontebuegh - De Bonte Brugge - Bonte Brug - Bontebrugge - DeBonteBrug - de Bonte Brugge, jede in ihrem eigenen Stil geschrieben. 2018 hat der Buchstabenkünstler Henk Welling diese Namen in sieben Säulen im Herzen von Bontebrug verewigt. Sie verweisen auf die bunte Geschichte dieses scheinbar so friedlichen Dorfes.

Of was het de bonte kleur van de brug omdat een schilder, die slecht betaald werd, al zijn restjes verf voor de brug gebruikte?

Omstreeks 1977 werden bij de Bontebrug de nieuwe Dinxperloseweg en Ulftseweg aangelegd. De eigenlijke Bonte Brug over de Olde Strang werd door een stel duikers vervangen. Weg Bonte Brug! Maar de kolommen van de leuning zijn bewaard gebleven en vormen een deel van het hekwerk van het mechanisatiebedrijf Tangelder aan de Kapelweg in Silvolde. Het enige wat rest is de naam.

In verschillende documenten en op kaarten komen de volgende schrijfwijzen voor van de naam: BonteBrug - Bontebuegh - De Bonte Brugge - Bonte Brug - Bontebrugge - DeBonteBrug - de Bonte Brugge, elk in een eigen stijl geschreven. Deze namen heeft de letterkunstenaar Henk Welling in 2018 vereeuwigd in een zevental zuilen in hartje Bontebrug. Ze verwijzen naar de bonte geschiedenis van dit ogenschijnlijk zo rustige dorpje.

Der Nahme Bontebrug
Der Ortschaft Bontebrug hat seinen Namen von der längst verschwundenen Holzbrücke an der wichtigen Handelsstraße Doesburg-Anholt, die durch Bontebrug führte (es gab noch keine Provinzstraße). Der Verkehr ging von Silvolde über Bontebrug nach Voorst. Die Brücke befand sich dort,

Palace Flophouse treedt weer op

De Achterhoekse folkrockformatie Palace Flophouse bestond grofweg van 1977 tot 1983. In die tijd werden er twee lp's opgenomen. De eerste, Bonte Brug, in een Duitse studio en de tweede, Eigen weg, in de eigen studio in Silvolde, wat later de bekende Silvox-studio zou worden.

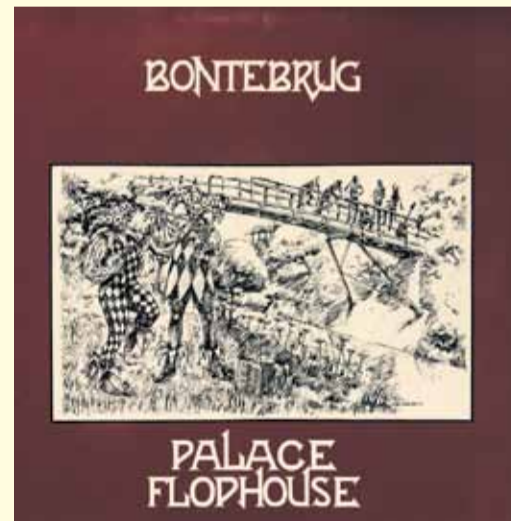
Vlnr Hans en Gerard Hegman, Willem Ebbers, Henne Hegman, Caspar Falke, Wolf Overkamp en André Pasman

Het begon in 1975 toen Caspar Falke Gerard Hegman en Willem Ebbers leerde kennen. Gerard speelde gitaar en bas en Willem drums. Ze repeteerden in de kelder van Ebbers in Etten, nummers van Neil Young en Lou Reed. Caspar: "Op een dag drukte Willem mij een mandoline in de handen en liet ons wat van Fairport Convention horen en toen waren we verkocht. Dit was de muziek die we wilden maken. Een naam haalden we uit het boek Cannery Row van John Steinbeck: Palace Flophouse. Een paar

maanden later kwam Henne Hegman erbij met allerlei fluiten en Wolf Overkamp met zijn viool. André Pasman, een vriend van Gerard, kon goed met de soldeerbout overweg en hij repareerde onze apparatuur."

Ze repeteerden op de deel van Hegman in Bontebrug en speelden nummers van Steeleye Span, The Dubliners en Fungus. Op een oude piano met punaises op de hamertjes om boven het geluid van de band uit te komen, ontstonden de eerste eigen nummers. In 1979 namen

ze hun eerste plaat op in Bocholt maar ze schrokken zo van de kwaliteit dat ze het zelf wilden kunnen. Mede dankzij het enthousiasme van vader Hegman groeide het idee de studio zelf te bouwen in het achterhuis. Na les in metselen, met afgekeurde stenen van een steenfabriek dichtbij en met advies van de TH Eindhoven, trokken ze zelf de muren op met dubbel-geïsoleerde wanden, de akoestiek zat goed in elkaar. Hans bedacht de naam Silvox voor de studio en het eerste nummer dat ze opnamen was Dodewaard.

De hoer van de eerste lp

In die tijd wilde elke zichzelf respecterende folkband, met uiteraard linkse sympathieën, haar betrokkenheid met de maatschappij onderstrepen. Er waren al eerder maatschappijkritische teksten in het repertoire geslopen, zoals Rampenplan. Zo kwam ook het nummer Dodewaard tot stand. Op de melodie van een bestaande traditionele boerendans schreven ze dit actielied. Ze speelden het op festivals waar protest tegen kerncentrales, zoals Kalkar en Dodewaard, en de stationering van kruisraketten belangrijke thema's vormden en je kon het bijna dagelijks op de radio horen:

Dodewaard, Dodewaard, Dodewaard moet sluiten.

Dodewaard, Dodewaard, Dodewaard moet dicht.

Is Dodewaard soms doden waard, moet Dodewaard niet sluiten?

Is Dodewaard soms doden waard, moet Dodewaard niet dicht?

Ze traden op, als één grote familie, tot in België en Duitsland. In 1983 namen ze hun tweede plaat op in de eigen studio. Intussen begonnen de bands te komen om hun platen in de Silvoxstudio op te nemen, uit binnen- en buitenland. Caspar had zich de techniek eigen gemaakt, Hans deed de fotografie, André de apparatuur en Wolf de contacten. Ze organiseerden workshops en cursussen en waren heel actief. Alleen moest Caspar steeds vaker kiezen tussen studio en band want er kwamen steeds meer boekingen. Kort na het tienjarig bestaan viel het doek voor Palace Flophouse, in 1986. Caspar werkte voortaan fulltime in de studio, Hans nam het management op zich. Het werk in de studio werd interessanter, de apparatuur steeds beter, naast analoog op de 24-sporen nu ook digitaal op de 24-sporen. De bands wisten de studio steeds beter te vinden.

In 2004 speelde Palace Flophouse in hun oude samenstelling ter gelegenheid van de publicatie van een boek over de popgeschiedenis van Wisch, Gendringen en Dinxperlo, en nu in 2024 weer op Open Monumentendag, zaterdag 14 september 2024 op Bontebrug. Ze zijn al een tijdje geleden begonnen met oefenen want ze moesten weer eelt op de vingertoppen kweken!

Palace Flophouse tritt wieder auf

Die Achterhoeker Folk-Rock-Formation Palace Flophouse existierte ungefähr von 1977 bis 1983. In dieser Zeit wurden zwei LPs aufgenommen. Die erste, Bonte Brug, in einem deutschen Studio und die zweite, Eigen weg, in ihrem eigenen Studio in Silvolde, das später das berühmte Silvox-Studio werden sollte.

Es begann 1975, als Caspar Falke Gerard Hegman und Willem Ebbers kennenlernte. Gerard spielte Gitarre und Bass und Willem Schlagzeug. In Ebbers' Keller in Etten probten sie Songs von Neil Young und Lou Reed. Caspar: "Eines Tages drückte Willem mir eine Mandoline in die Hand und zeigte uns etwas von Fairport Convention, und dann waren wir begeistert. Das war die Musik, die wir machen wollten. Den Namen haben wir von John Steinbecks Buch Cannery Row: Palace Flophouse. Ein paar Monate später kamen Henne Hegman mit allen möglichen Flöten und Wolf Overkamp mit seiner Geige dazu. André Pasman, ein Freund von Gerard,

war gut mit dem Löteisen, und er reparierte unsere Ausrüstung."

Sie probten in Hegmans Scheune in Bontebrug und spielten Songs von Steeleye Span, The Dubliners und Fungus. Auf einem alten Klavier mit Reißzwecken an den Hämmern, um über den Sound der Band zu kommen, entstanden die ersten eigenen Songs. 1979 nahmen sie ihre erste Platte in Bocholt auf, waren aber von der Qualität so schockiert, dass sie es selbst machen wollten. Auch dank der Begeisterung von Vater Hegman entstand die Idee, das Studio im Hinterhaus selbst zu bauen. Nach einem Maurerlehrgang, mit ausrangierten Ziegeln aus einer nahe gelegenen Ziegelei und auf Anraten der TH Eindhoven errichteten sie die Wände mit doppelt isolierten Wänden selbst, die Akustik war gut. Hans dachte sich den Namen Silvox für das Studio aus, und das erste Lied, das sie aufnahmen, war Dodewaard.

Damals wollte jede Folkband, die etwas auf sich hielt und offensichtlich linke Sympathien hatte, ihr gesellschaftliches Engagement unterstreichen. Sozial-

kritische Texte hatten sich schon vorher in das Repertoire eingeschlichen, wie z.B. Katastrophenplan.

Sie spielten es auf Festivals, bei denen Proteste gegen Atomkraftwerke wie Kalkar und Dodewaard und die Stationierung von Atomrakete wichtige Themen waren, und man konnte es fast täglich im Radio hören:

Dodewaard, Dodewaard, Dodewaard muss schließen.

Dodewaard, Dodewaard, Dodewaard muss schließen.

Ist Dodewaard vielleicht Toten wert, sollte Dodewaard nicht schließen?

Ist Dodewaard vielleicht Toten wert, sollte Dodewaard nicht Dicht?

Sie traten auf als eine große Familie bis nach Belgien und Deutschland. 1983 nahmen sie ihre zweite Platte in ihrem eigenen Studio auf. In der Zwischenzeit kamen Bands aus dem In- und Ausland, um ihre Platten im Silvox-Studio aufzunehmen. Caspar beherrschte die Technik, Hans die Fotografie, André das Equipment und Wolf die Kontakte. Sie organisierten Workshops und Kurse und waren sehr aktiv. Nur Caspar musste

sich zunehmend zwischen Studio und Band entscheiden, denn es kamen immer mehr Buchungen herein. Kurz nach dem zehnjährigen Jubiläum fiel 1986 der Vorhang für Palace Flophouse. Caspar arbeitete von nun an Vollzeit im Studio, Hans übernahm das Management. Die Arbeit im Studio wurde immer interessanter, das Equipment immer besser, von analog auf 24-Spur bis digital auf 24-Spur. Die Bands verstanden es immer besser, das Studio zu finden.

2004 spielten Palace Flophouse in ihrer alten Besetzung anlässlich der Veröffentlichung eines Buches über die Popgeschichte von Wisch, Gendringen und Dinxperlo. Und jetzt wieder am Tag des offenen Denkmals, Samstag, den 14. September 2024 in Bontebrug. Sie haben vor einiger Zeit mit dem Üben begonnen, weil sie sich wieder Schwielen an den Fingerspitzen wachsen lassen mussten!

Grensweg of Voorstsestraat

De Bontebrug anno 1828

 Van 1700 tot 1824 was de Voorstsestraat één van de belangrijkste wegen van het westen van Nederland naar het oosten (Duitsland). Het was een hessenweg en er passeerden veel koetsen, boerenwagens, varkens en schapen, lastezels en pakpaarden, en enkele keren per week een postkoets. Er was een tol bij de Wienelsbrug bij de Regniet (bij de Duitse grens) en bij de Bontebrug. Tot 1915 hoorde de Bontebrug (Oversluis) overigens bij Voorst. Het Anholtse Broek en omgeving stonden nog grote delen van het jaar blank en waren per paard en kar nauwelijks te passeren en Silvolde was slecht te bereiken voor Dinxperlo. Den Dam in Breedenbroek was delen van het jaar al nauwelijks meer begaanbaar.

Bontebrug en de Grensweg/Voorstsestraat in 1879

Onderhoud

De bewoners van de Voorstsestraat en anderen uit de heerlijkheden Gendringen en Etten moesten een deel van de weg onderhouden en moesten blijkbaar geregeld worden aangespoord om het werk te doen. Het stuk van de Regniet tot de Bontebrug was een laag en drassig stuk in de route. Zo werd men geacht te zorgen voor takkenbossen om onder wielen te leggen bij vastzittende wagens en om de begroeiing langs de weg open te houden om licht en lucht toe te laten zodat de weg beter zou drogen. In het voorjaar en in het najaar moest de weg in orde worden gemaakt met gras en stro. In de archieven vind je hierover allerlei stukken met 'ordres tot het Repareren der bekende VoorsterStraet'. Steeds weer wezen de magistraten erop dat het werk in het belang was van zowel de gemeente als van particulieren. Beide partijen moesten ervoor betalen.

Blokken langs de weg

Begin 1900 moesten aanwonenden nog regelmatig blokken langs de weg verplaatsen om karren te dwingen steeds een ander spoor te kiezen. Na de Bontebrug liep de route naar Doesburg en via de hessenwegen onder andere over de heide bij Ede en Lunteren naar Harderwijk. Van daar gingen mensen en goederen verder per boot naar Amsterdam. Het veengebied tussen Utrecht en Amsterdam was nog slecht begaanbaar. Rond 1847 werd de (verharde) weg tussen Anholt en Gendringen aangelegd en werden postroutes verlegd naar deze weg. In 1854 werd de weg van Dinxperlo naar Bontebrug voltooid en werd de Voorstsestraat een rustig, plaatselijk weg-getje. Pas in 1951 werd het eerste stuk verhard, tussen Ulft en café Van Hal. De katholieke bewoners van Voorst die bij de kerk en school van Ulft hoorden, meden waarschijnlijk de modderige Voorstsestraat en gebruikten de zogenaamde kerkepaden.

Er liep er een van de Marmelhorstweg parallel aan de Voorstsestraat langs de huizen met huidige nummers 1 t/m 7.

Hessenkar met reservewiel achterop, coll N. Reus

Vreemde legers

De Voorstsestraat heeft vaak vreemde legers voorbij zien komen zoals in de 16e eeuw tijdens de Spaanse oorlog en de opstand van de Nederlanden. Het kasteel in Ulft vervulde daarbij een belangrijke rol, de Spaanse hertog Alva heeft er nog verbleven.

In de 17e eeuw trokken Franse troepen vanuit het gebied van de Rijn samen met Keulse en Münsterse troepen onze streek binnen tot aan de Hollandse waterlinie. De bewoners van Voorst waren gewend aan oorlogen tussen kasteelheren en staten. Maar de schade door plunderingen in 1672 was dermate groot dat herstelbetalingen aan de burgers nodig waren. In 1813 achtervolgden Kozakken de verslagen Franse legers tot onze streek. Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog was de Regniet één van de eerste plekken waar de Duitse legers binnenvielen.

Der Grensweg oder die Voorstsestraat

Von 1700 bis 1824 war die Voorstsestraat eine der wichtigsten Straßen vom Westen der Niederlanden in den Osten (Deutschland). Sie war ein Hessenweg, auf dem viele Kutschen, Bauernwagen, Schweine und Schafe, Packesel und Packpferde und einige Male in der Woche eine Postkutsche fuhren. An der Wienelsbrug in der Nähe des Regniet (nahe der deutschen Grenze) und an der Bontebrug war eine Zollgebühr zu entrichten. Bis 1915 gehörte die Bontebrug (Oversluis) übrigens zu Voorst. Der Anholtse Broek und seine Umgebung waren noch immer über weite Strecken des Jahres überschwemmt und mit dem Pferdewagen kaum zu befahren, und Silvolde war für Dinxperlo schwer zu erreichen. Den Dam in Breedenbroek war bereits einen Teil des Jahres kaum noch befahrbar.

Die Bewohner der Voorstsestraat und andere aus den Gemeinden Gendringen und Etten mussten einen Teil der Straße instand halten und mussten offenbar regelmäßig dazu angehalten werden, diese Arbeit zu erledigen. Der Abschnitt von der Regniet bis zur Bontebrug war ein niedriger und sumpfiger Teil der Strecke. Daher sollten die Leute Faggots bereitstellen, die sie unter die Räder legten, falls die Wagen stecken blieben, und die Vegetation entlang der Straße offen halten, um Licht und Luft hereinzulassen, damit die Straße besser trocknen konnte. Sowohl im Frühjahr als auch im Herbst musste die Straße mit Gras und Stroh gemäht werden. In den Archiven befinden sich dazu allerlei Dokumente mit 'ordres tot het Repareren der bekende VoorsterStraet'. Immer wieder wiesen die Richter darauf hin, dass die Arbeiten sowohl im Interesse der Gemeinde als auch im Interesse von Privatpersonen lagen. Beide Parteien mussten dafür zahlen.

Blöcke entlang der Straße

Zu Beginn des 19. Jahrhunderts mussten die Anwohner noch regelmäßig Blöcke entlang der Straße versetzen, um die Fahrzeuge zu zwingen, jedes Mal einen anderen Weg zu wählen. Nach der Bontebrug führte die Route nach Doesburg und über die hessischen Straßen, unter anderem über die Heide bei Ede und Lunteren, nach Harderwijk. Von dort ging es für Menschen und Güter per Schiff weiter nach Amsterdam. Das Moorgebiet zwischen Utrecht und Amsterdam war noch schlecht zugänglich. Um 1847 wurde die (gepflasterte) Straße zwischen Anholt und Gendringen gebaut und die Postrouden wurden auf diese Straße verlegt. Im Jahr 1854 wurde die Straße von Dinxperlo nach Bontebrug fertiggestellt, und die Voorstsestraat wurde zu einer ruhigen, lokalen Straße. Erst 1951 wurde der erste Abschnitt zwischen Ulft und dem Café Van Hal asphaltiert. Die katholischen Einwohner von Voorst, die zur Kirche und Schule von Ulft gehörten, mieden wahrscheinlich die schlammige Voorstsestraat und benutzten die so genannten Kirchenwege. Einer davon verlief vom Marmelhorstweg parallel zur Voorstsestraat, vorbei an den Häusern mit den heutigen Nummern 1 bis 7.

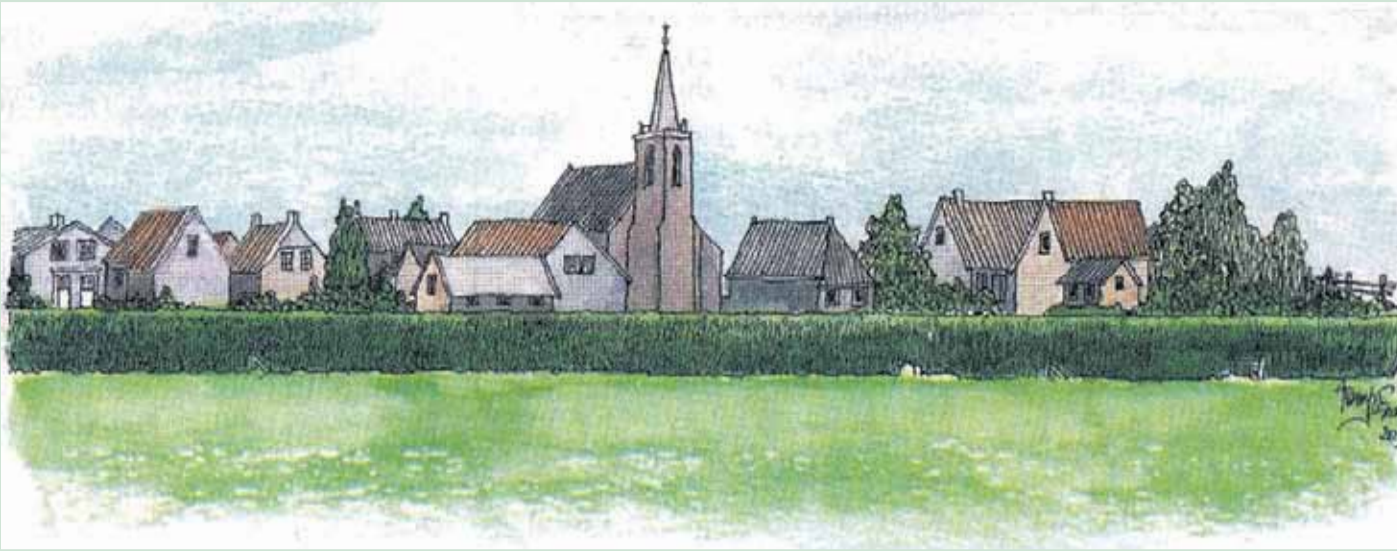
Ausländische Armeen

An der Voorstsestraat zogen oft fremde Heere vorbei, so im 16. Jahrhundert während des Spanischen Krieges und des Aufstandes der Niederlande. Die Burg in Ulft spielte dabei eine wichtige Rolle; der spanische Herzog Alva hielt sich mal dort auf.

Im 17. Jahrhundert drangen französische Truppen aus dem Rheingebiet zusammen mit Kölner und Münsteraner Truppen bis zur niederländischen Wasserlinie in unsere Region ein. Die Einwohner von Voorst waren an Kriege zwischen Burgherren und Staaten gewöhnt. Doch der Schaden, den die Plünderungen von 1672 anrichteten, war so groß, dass Entschädigungen an die Bürger notwendig wurden. Im Jahr 1813 verfolgten Kosaken die besiegten französischen Armeen in unsere Region. Zu Beginn des Zweiten Weltkriegs war das Regniet eines der ersten Gebiete, in das die deutschen Armeen einmarschierten.

Herinneringen aan Bontebrug

Bernard Dorrestijn, Wilhelmiën Snelting en Els en Jos Kraan halen herinneringen op aan Bontebrug.

De Bontebrug was rond 1900 een gehucht met een paar boerderijen, waarvan de oudste de Grote Nottel (Hillebrand, nu Breunissen) en de Kleine Nottel (Vossers, nu Hammink) waren en verder Boland, het Overkamp en een kerkje. De hele Kroezenhoek heette vroeger de Nottel, dat zou een notenbos zijn geweest. Arend Jan Hammink, overgrootvader van de huidige boer op de boerderij, was in 1884 vanuit Hummelo hier komen wonen. Hij was belangrijk in Silvolde: secretaris van de school, actief in het gemeenschapsleven, in de hervormde kerk en in de oranjevereniging. Vroeger lag er een tolbrug over de Aa-strang als onderdeel van de doorgaande route Wesel - Doesburg. Een bont gezelschap boeren en handelslui passeerde dagelijks de brug. Veel reizigers bleven hier dan pauzeren. Er waren op de Bontebrug maar liefst vier café's: Huls (later Helmink), Tangelder en op de hoek aan de Ulftse kant (nu Oversluis) Schoemaker en Bokken (later Tervoert, daarna Mellée*). Bij café Helmink (café/bakkerij/winkel) was het altijd de zoete inval, je kreeg koffie, er werd gezongen. Op een keer betaalde iemand de rekening met een prachtige schildering in het café.

*Café Mellée brandde in 1984 af waarbij mevrouw Mellée (38) om het leven kwam en haar twee dochters ernstig gewond raakten. Het werd weer opgebouwd en nu zit Arc en Ciel erin.

De tram door Bontebrug

Tram

Ook was er een tramhalte bij Helmink, Halte Bontebrug, en iets naar rechts richting Dinxperlo was een stukje rails met een rangeerstation waar de laadwagons zolang werden geparkeerd. De tram vervoerde passagiers, artikelen voor de winkels en kolen voor de Olde en de Ni-je Hut. 's Morgens werden de wagons weer aangekoppeld aan de trein en gingen naar de haven van Doesburg voor nieuwe lading. Als er kolen op de tramrails lagen, paktten de jongelui er weleens wat af voor thuis in de kachel. Als de stoomtram aan kwam rijden, maakte dat op de hoek bij Schoemaker een enorm scherp geluid. Dan legden de kinderen hun oor op de rails om te luisteren, tot de machinist op de stoomfluit blies. Af en toe reisden ze met de stoomtram naar Doetinchem, waar je kon overstappen naar Zutphen of Arnhem. Je kon ook naar Gendringen en dan verder naar Anholt. In 1916 liep de locomotief bij Massop op de Timp uit de rails en belandde in een lager gelegen tuin, de wagons stonden nog op de rails.

Het tramongeval in Bontebrug in 1916

Kippenvoer

Rond 1910 kwamen Wilhelmiens vader Frans - toen nog ongetrouwd - met zijn broer Albert en zus Leen uit Wichmond bij Steenderen naar Bontebrug dat toen nog Lichtenberg heette en kochten het huis van de familie Stronks. Er hoorde een flink stuk grond bij, links en rechts van het huis. Wilhelmiens latere moeder Marie Vos las de vacature van Frans Mentink voor hulp in de winkel en de huishouding en zo kwam ze op de Bontebrug terecht. Ze trouwden en kregen twee kinderen. Moeder deed de winkel en vader de maalterij, of eigenlijk was het een menigerij bijvoorbeeld van kippenvoer. Wilhelmiën hielp al van jongs af aan mee in de winkel en bracht boodschappen rond. De katholieken kwamen bij Mentink, de protestanten bij Helmink, later liep dat wel door elkaar. Veel Bontebruggers werkten bij de Olde Hut. In Ulft was de Coöpwinkel van de DRU. De Huttekearls waren verplicht daar 1x per week boodschappen te doen! Dat was wel valse concurrentie eigenlijk...

Donker

Heel Bontebrug was aardedonker, alleen tussen de huizen van Helmink en Mentink was een draad met een lamp boven de weg gespannen, de familie Helmink moest de lichtknop bedienen. In 1923 kwam er op hun verzoek een elektrische lantaarn op de hoek van de Bontebrug. Er was nog geen riolering, die kwam pas in 1965. De meeste mensen hadden een aalput en als die vol was, kwam een boer de put legen om op het land te brengen. Mentink was de enige met telefoon, het nummer was 268. Wilhelmiën moest vaak iemand ophalen om aan de telefoon te komen of berichten naar iemand brengen. De familie Ruimgaard was de eerste met televisie, op woensdagmiddag kon je voor 5 cent bij hen tv kijken. De kinderen zaten met zijn allen op een lange bank.

Varkens en bijen

De bewoners van de Bontebrug hadden meestal een kleine groententuin. Of een paar kippen voor de eitjes. 'Poggenmazes' was er een begrip, dat was Frans Wolbring, de broer van oma Tangelder. Hij was handelaar en kocht varkens op tot in Suderwick in Duitsland, hij kreeg zijn bijnaam omdat hij zo goed kon afdingen. Het varkensdeurtje zit nog in het huis waar hij woonde. Veel mensen hadden enkele varkens om vet te mesten. Op maandagmorgen hoorde je geschreeuw in de straten, dan werden de 'poetjes' opgehaald. Ook waren er veel imkers, onder anderen timmerman Vriezen en vader Mentink. Eens per jaar werden alle bijenkasten naar de heide gebracht. In het najaar werd de honing met een kastje uit de raten geslingerd en in potjes gedaan.

Overleden

Oma Tangelder-Wolbring had 6 kinderen. Een van de zoons, Aloïs, was al vroeg weduwnaar: zijn vrouw overleed bij de geboorte van een doodgeboren kindje. Ze lag met de baby in de armen opgebaard op het biljart in de biljartkamer achter het café. Kleindochter Els Kraan weet nog dat ze als kind mee moest om afscheid te nemen. De mensen liepen langs het biljart, dan door het café en door de voordeur weer naar buiten. Het was naar, vooral omdat er nooit meer over werd gesproken.

Geen pesterij

Voor kinderen was Bontebrug geweldig, bij Hammink was een grote zandheuvel waar ze zich vanaf lieten rollen. Bij de Stroes, de weg langs de school en land van Hammink was een beek waar ze dikkopjes vingen maar er zaten ook bloedzuigers in het water. De schooljeugd zong altijd: 'Massop, zeepsop, vrèt mien alle eerpels op, pasgebraoien in de pan, daor kump vader Massop an.' Maar waarom ze het zongen, is onduidelijk, het was geen pesterij, Massop was een aardige man.

Smokkelen

Het was niet altijd pais en vree in Bontebrug... Rond 1920 was er een hevig meningsverschil over het smokkelen. Voor de boeren was het interessant; het

tolhuisje was dichtbij natuurlijk. Dominee Diemer preekte tegen de smokkelhandel. De helft van de gemeente stond achter hem, de andere helft niet. Uiteindelijk moest hij het veld ruimen. De nieuwe dominee Wielemaker wist de verhoudingen te herstellen.

Nieuwdorp vermeld op een kaart

Nieuwdorp?

Kort na de oorlog bedacht de gemeente een nieuw uitbreidingsplan voor de Bontebrug. De grote akker van Hammink kon prachtig volgebouwd worden. 't Plan was zo serieus dat de 'Bontebrug' al tot 'Nieuwdorp' omgedoopt werd. In de bermen kwamen borden met Nieuwdorp en dat werd ook het postadres. Maar toen bleek dat er in het Westen al een Nieuwdorp lag. Daardoor werd veel post, onder andere rouwkaarten, verkeerd bezorgd... De dominee en de schoolmeester en enkele middenstanders protesteerden bij de gemeente, ook de bewoners wilden die naam niet. Elke keer als er een bord werd neergezet, haalden zij het weg, het moest Bontebrug blijven. Het werd weer Bontebrug, postadres Silvolde en de straatnaam werd zelfs Bontebrug. Rond 1930 had De Bruin, hoofd van de christelijke school, huizen gebouwd aan de Dinxperlose kant van de kerk en de school. Het buurtje werd al gauw naar hem 'Bruinsdorp' genoemd.

Oorlog

In de Tweede Wereldoorlog stond bij Helmink voor de deur een mitrailleur opgesteld. Duitse soldaten werden ingekwartierd bij de huizen op de Bontebrug. Ze waren zo moe dat ze op de grond in slaap vielen. De geweren stonden rechtop tegen de muur. Huizen met een kelder (Helmink, Mentink, Tangelder, Hammink, Heusinkveld en Heersink) vingden de burens op als het gevaarlijk was. De matrassen lagen naast elkaar op de keldervloer.

In 1944 waren veel producten op de bon. In de winkel betaalden mensen dus met bonnen. Kleine Wilhelmiën, 5 jaar oud, moest elke zondag helpen met 'bonnekes plekken', ze plakte ze op vellen, boter bij boter, suiker bij suiker. Dan fietste haar vader naar Van Aalst in Terborg (waar nu de P8 is) waar ze werden uitbetaald. Ook kwamen veel evacués naar de Achterhoek en ook naar de Bontebrug. Bij Wilhelmiën thuis waren in 1944 drie meisjes uit Rotterdam geëvacueerd. Ze bleven tot de bevrijding.

Drie evacués uit Rotterdam, twee meisjes en hun moeder met Wilhelmiën en haar ouders en dienstmeisje Marietje Geurtsen in 1943/1944

Vuurzee

Op Goede Vrijdag 1945 is de gereformeerde kerk van de Bontebrug verwoest. Tussen de kerk en het huis van de familie Oberink stond een Engelse tank met munitie. Vanuit het dak van de DRU in Ulft schoten de Duitsers erop. De kerk en het huis van Oberink brandden af. Het was een enorme vuurzee, alle ramen sprongen door de hitte. Bij Mentink was net de tafel gedekt voor het avondeten. Overal lag glas en een stuk glas stond rechtop in de botervloot. De Canadezen bevrijdden de Bontebrug, ze deelden repen chocolade uit. Er zaten Duitsers in het huis van

Open Monumentendag 14 september

Aannemingsbedrijf
JAN VAN DULMEN B.V.
Bouwen is vertrouwen

Zeddamseweg 24 • 7075 EE Etten • Tel : 0315 323 680
www.janvandulmen.nl

Lubbers Bouw

Etten - Hengelo Gld www.lubbers-bouw.nl

het bedrijf voor al uw **bouwwerkzaamheden**

Harrie en Rick Lubbers
Beethovenlaan 32 en 58
7075 BE Etten
0315-340154
06-53834200 0613367313

Al meer dan 139 jaar bouwervaring

DE STAKENBORG

verblijf & recreatie

De Stakenborg een unieke plek in de Achterhoek aan de Aa-strang.

**Gastenverblijf
Vergaderlocatie
Teambuilding
Trouwlocatie**

Stakenborgweg 3 - 7083 AL Voorst (Gld.)
info@destakenborg.nl
06 - 27 14 30 84
Bezoek onze website www.destakenborg.nl

Azewijnsestraat 13, 7081 HL Gendringen

Tel. 0315 69 61 00

www.netterden.com

Weth. van Akenstraat 22a,
7071 xv Ulft
0315 - 63 08 91
www.con-sign.nl

Uw partner voor al uw bouwplannen:
Frans van Elk

HEEFT U BOUWPLANNEN?

**WIJ DENKEN GRAAG
MET U MEE !**

WWW.DAHLHAUS.NL

Aannemingsbedrijf Gerritsen Ulft bv

Frank Daamenstraat 21 Ulft
Tel: 0315-683929
www.gerritsenulft.nl

de familie Pot (rechts naast Mentink in het middelste huis). Ze wilden het raam openschuiven om te schieten. 'Dat gebeurt niet!' zei moeder Pot met zoveel overtuigingskracht dat ze vertrokken. Ca. 100 Duitse krijgsgevangenen liepen, links en rechts begeleid door Canadezen, van Silvolde met de handen in de nek de grens over naar Duitsland.

Kermis

Kermis speelde altijd een grote rol. De eigen showdrumfanfare van Bontebrug-Oversluis kwam in 1977 tot stand maar er was vanuit Bontebrug niet veel belangstelling voor. De gereformeerden - een klein deel van de Bontebrug - mochten natuurlijk niet dansen en geen alcohol drinken. Het traditionele vogelknuppelen werd ook in de Bontebrug al die jaren gehouden. Toestemming voor een eigen carroussel kreeg de Bontebrug nooit, dus bleef het bij een gezellig familiefeest dat in gepaste droefheid werd afgesloten met de begrafenis van Bacchus, de god van de drank, een pop.

Leider van deze ludieke begrafenis was jarenlang Dhr. Kerkemeyer die met zijn grote gezin in 1959 naar Australië emigreerde. Het afscheidsfeest was bij zaal Tervoert.

Huilend Bacchus begraven in 1976 in Oversluis/Bontebrug

Betrokken

De familie Dorrestijn ging op de Bontebrug naar de kerk en naar school en voelde zich er zeer betrokken bij, en bij dominee Wielemaker en bij het hoofd van de school Westerveld. Vader Albert was voorzitter van het bestuur van de school en Arie Hammink (tweede generatie) was er jarenlang secretaris van. Kleine Bernard Dorrestijn liep via het huis van Barink, de ene kant erin, de andere kant er weer uit, samen met hun jongens naar school op de Bontebrug. De katholieke kinderen gingen in Silvolde naar school. Ze speelden wel met de kinderen van de Bontebrugschool maar soms waren er echte veldslagen..., ze vochten met de vuist. Soms trokken ze de klompen uit om ermee te slaan, dat hielp. Op school zette je je klompen onder je nummertje in de gang en ging met je leren slufkes aan de klas in. De kinderen van de meester droegen al echte schoenen.

Het onderwijssysteem van de school vanaf de jaren 1970 was in Jena ontwikkeld en heette daarom Jenaplanonderwijs. Omdat het sympathiek werd gebracht als 'onderwijsvernieuwing' werd het geaccepteerd en geruisloos ingevoerd. Mede omdat er weinig leerlingen waren, konden ook kinderen van andere gezindten op de school komen. Er reed zelfs een taxibusje om ze op te halen. Rond 1980 waren er wel 180 leerlingen.

Weg Bonte Brug

Na de herinrichting van het wegenstelsel in de jaren 1970 verdween de Aa-strang ondergronds. Onder de grote driesprong verwerkt een betonnen duiker het minieme stroompje bruinachtig water dat zachtjes naar de Oude IJssel rimpelt. Weg Bonte Brug! 'Kun je je nog voorstellen dat hier vroeger volgeladen schepen, trek-aken en houtvloten door kwamen?' zegt een oude volkstuisder in 1978 tegen de journalist van De Graafschapbode.

Wilhelmien en Ben Snelting en hun beide kinderen in 1979

Studio

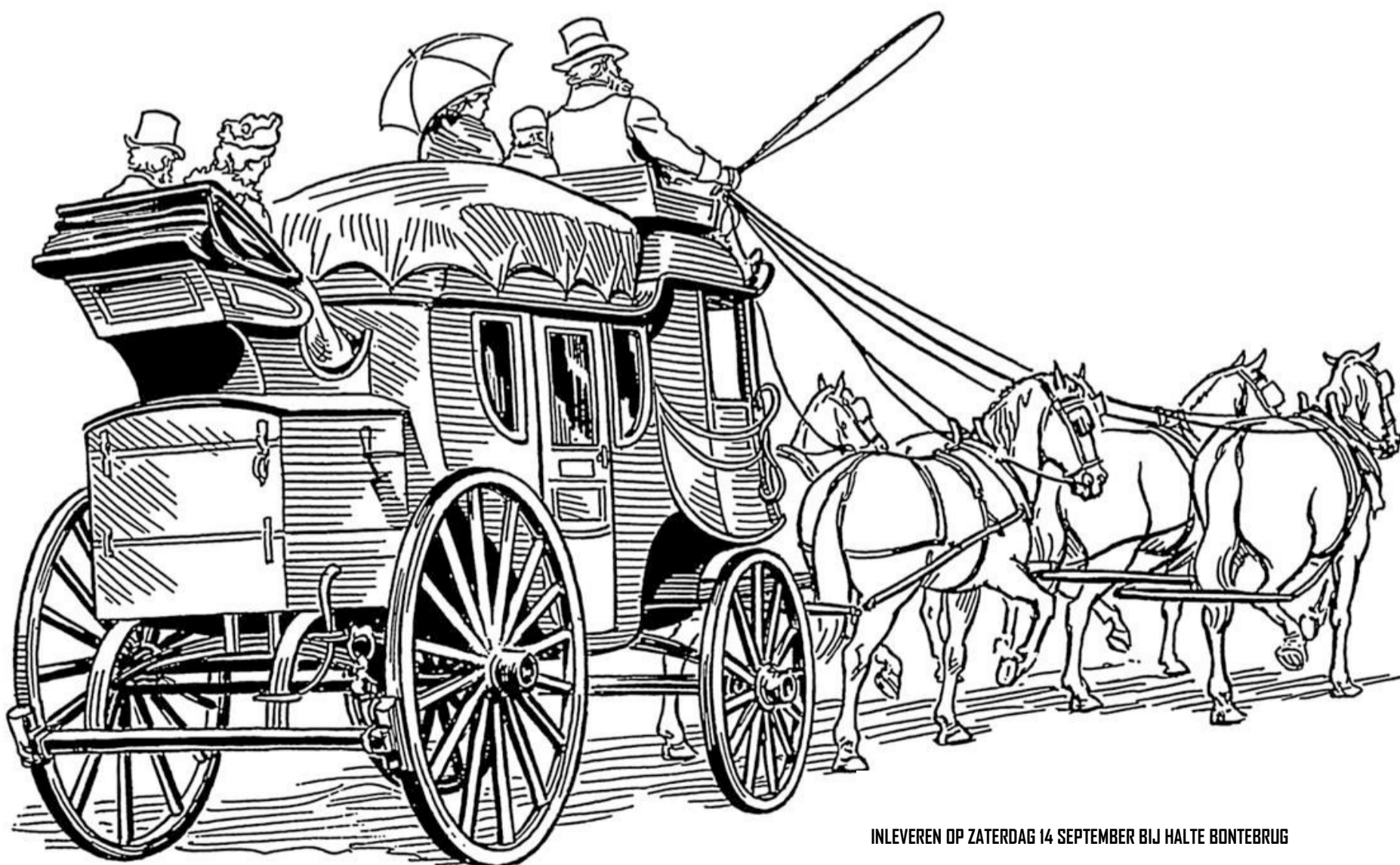
Na het overlijden van vader Mentink in 1972 verkocht moeder het huis aan Jan Hegman uit Kilder. De maalderij werd omgebouwd tot een studio. Het was een mooie tijd, er kwamen veel buitenlandse gasten en de opnames waren interessant.

Wandeling

De Bontebrug was in de loop van ruim 100 jaar van een gehucht een echte dorpsgemeenschap geworden. Op Open Monumentendag kunt u een wandeling maken langs tien panden op Bontebrug met een interessant verhaal, daar staat een bord met foto's en informatie.

KLEURPLAAT / MALBILD

INLEVEREN OP ZATERDAG 14 SEPTEMBER BIJ HALTE BONTEBRUG

ABGABE AM SAMSTAG, 14ten SEPTEMBER HEIMATHAUS ANHOLT

NAAM/NAME:

LEEFTIJD/ALTER:

ADRES/ANSCHRIFT:

TEL NR./RUFNUMMER

Open Monumentendag Oude IJsselstreek / Anholt

ER ZIJN LEUKE PRIJZEN TE WINNEN/ES GIBT TOLLE PREISE ZU GEWINNEN!

Bezoek Anholt

**Heimathaus Anholt
Een ontmoetingsplaats
Ein Ort der Begegnung**

Het Heimathaus van de Erfgoedvereniging Anholt heeft zich in de loop van zijn bestaan ontwikkeld tot een middelpunt van het verenigingslandschap en een populaire locatie voor evenementen.

Zo is ook Monumentendag 2024 weer een goede reden om mensen uit te nodigen. Op zaterdag 14 september is het Heimathaus trefpunt en tentoonstellingsruimte. De burgemeester van Anholt, Michael Carbanje, komt ook op bezoek.

Het motto van de Monumentendag dit jaar is 'in beweging'. Dit verwijst naar de mentale en fysieke mobiliteit van mensen. Ter gelegenheid hiervan tonen we de tentoonstelling 'De IJzeren Weg', een documentaire in woord en beeld van het smalspoor, in de volksmond 'de Tram', die van Isselburg naar Doetinchem liep. Naast het bezoeken van de tentoonstelling bent u van harte welkom voor koffie en koekjes in een gezellige sfeer in het Heimathaus, ook zullen er koude drankjes beschikbaar zijn. We verheugen ons op uw bezoek.

Das Heimathaus des Heimatvereins Anholt hat sich im Laufe seines Bestehens zu einem Mittelpunkt der Vereinslandschaft und beliebten Veranstaltungsort entwickelt. So ist auch der Monumentendag 2024 wieder ein Anlass, ins Heimathaus einzuladen. Am Samstag, den 14. September ist das Heimathaus Anlaufstelle und Ausstellungsort. Der Bürgermeister von Anholt, Michael Carbanje, wird ebenfalls zu Besuch kommen.

Das Motto des diesjährigen Monumentendag lautet 'unterwegs'. Angespielt wird damit auf die geistige und körperliche Mobilität des Menschen. Aus diesem Anlass zeigen wir die Ausstellung 'Der Eiserne Weg', eine Dokumentation in Wort und Bild der Schmalspurbahn, im Volksmund 'de Tram' genannt, die von Isselburg bis Doetinchem führte. Neben dem Besuch der Ausstellung sind Sie uns herzlich willkommen, in gemütlicher Runde im Heimathaus zu Kaffee und Gebäck, auch Kaltgetränke werden angeboten. Wir freuen uns auf Ihren Besuch.

**De Heilig-Kruiskapel aan de Regniet
Die Heilig Kreuz Kapelle an der Regniet**

Deze werd in 1672 gebouwd in opdracht van prins Carl Theodor Otto zu Salm. De kapel werd daar gebouwd omdat er al die tijd een kruis stond waar mensen bij baden. De prins was vooral bezorgd over de geloofsuitoefening van de Nederlandse katholieken. Door de godsdienstoorlog

Besuch an Anholt

tussen de calvinisten en de katholieken in Nederland mochten zij geen misvieren. De Heilig-Kruiskapel werd in 1675 een pastorie met een eigen priester en dagelijks missen.

In 1811-1813 werd de kapel omgebouwd tot een grafkapel door Konstantin Prins zu Salm-Salm. Onder het Franse bewind waren begrafenissen in kerken verboden. De kisten werden daarom overgebracht van de parochiekerk van Anholt naar de kapel. Sindsdien is de kapel de rustplaats van de overleden leden van de prinselijke familie. In 1962 werd de grootmoeder van de huidige prins, ZKH Marie-Christine, erfprinses van Salm-Salm, hier begraven. Z.K.H. Nikolaus Leopold Prins van Salm-Salm, de vader van de huidige Prins, overleed in 1988 en Z.K.H. Prinses Ida van Salm-Salm werd hier in 1998 begraven. Onlangs is ook de huidige Prins, Carl Philipp Fürst zu Salm-Salm hier bijgezet. Hij overleed 6 augustus 2024 op 91-jarige leeftijd.

Erbaut wurde sie 1672 im Auftrag von Fürst Carl Theodor Otto zu Salm. Die Kapelle wurde dort errichtet, da dort schon seither ein Kreuz stand, an dem die Menschen ihre Gebete verrichteten. Besonders am Herzen lag dem Fürsten die Glaubensausübung der holländischen Katholiken. Aufgrund des in den Niederlanden herrschenden Glaubenskrieges zwischen den Calvinisten und den Katholiken, durften diese keine Messen feiern. Die Heilig Kreuz Kapelle wurde 1675 zur Vikarie ernannt, mit einem eigenen Geistlichen und täglichen hl. Messen.

1811-1813 wurde die Kapelle von Konstantin Fürst zu Salm-Salm zur Gruftkapelle umgebaut. Unter französischer Herrschaft wurden Bestattungen in Kirchen verboten. So wurden die Särge aus der Anholter Pfarrkirche zur Kapelle überführt. Seit dieser Zeit ist die Kapelle Ruhestätte der Verstorbenen der fürstlichen Familie. 1962 wurde die Großmutter des heutigen Fürsten, I.K.U.K.H. Marie-Christine Erbprinzessin zu Salm-Salm, hier beigesetzt. S.D. Nikolaus Leopold Fürst zu Salm-Salm, der Vater des heutigen Fürsten, verstarb 1988. I.D. Fürstin Ida zu Salm-Salm fand 1998 hier ihre letzte Ruhestätte. Auch der jetzige Fürst Carl Philipp Fürst zu Salm-Salm wurde hier kürzlich beigesetzt. Er starb am 6. August 2024 im Alter von 91 Jahren.

**Het historische stadhuis
Das historische Rathaus**

In 1567 bouwden de inwoners van Anholt een stadhuis in Vlaams-Nederlandse renaissancestijl op het marktplein, op de plaats van een gebouw uit de 14e eeuw. Het jaartal staat op een smeedijzeren muuranker in de puntgevel.

In 1834 veranderde bouwmeester Uebbing de vierkante vorm van de stenen kruisvensters en de ingang met spitsbooggewelven. In 1945 overleefde het stadhuis de bombardementen van maart maar raakte toch zwaar beschadigd. Tijdens de renovatie in 1953 werd het oorspronkelijke uiterlijk van de ramen hersteld. De begane grond aan de marktzijde, de huidige Ratskeller, was oorspronkelijk de stadswaag. Daarachter waren een keuken, woonkamer en slaapkamer voor de zogenaamde armenkeuken. Vanaf 1713 dienden de achterkamers als brandweerkazerne. Het stadhuis werd in 2010 door de stad verkocht en is sindsdien particulier bezit.

Im Jahr 1567 errichteten die Bürger Anholts am Marktplatz, an der Stelle eines aus dem 14. Jahrhundert stammenden Gebäudes, ein Rathaus im flämisch-niederländischen Renaissancestil. Die Jahreszahl ist mittels schmiedeeiserner Maueranker im Fialengiebel angebracht.

Im Jahr 1834 veränderte der Baumeister Uebbing die viereckige Form der Stein kreuzfenster und des Eingangs durch spitzbogige Überwölbungen. In 1945 überlebte das Rathaus die Bombenangriffe des Monats März aber war doch stark beschädigt. Im Verlauf der Renovierung wird im Jahr 1953 das ursprüngliche Aussehen der Fenster wieder hergestellt. Im Erdgeschoß an der Marktseite, dem heutigen Ratskeller, befand sich ursprünglich die Stadtwaage. Dahinter lagen eine Küche sowie Wohn- und Schlafzimmer für die sogenannte Armenküche. Seit 1713 dienten die Hinterzimmer als Spritzenhaus. Seit 2010 wurde das Rathaus von der Stadt veräußert und befindet sich seitdem in Privatbesitz.

**De katholieke parochiekerk van St Pancratius
Die katholische Pfarrkirche Sankt Pankratius**

De bouw begon in 1851 en de architect was J.C. Schmidt uit Trier. Wandtegels van de Anholtse meester-pottenbakker Wilm Rinck.

In de Goede Week van 1945 werden de twee torens opgeblazen door Duitse troepen. De hele kerk werd zwaar beschadigd. De wederopbouw van de parochiekerk zonder torens duurde tot 1953, het interieur tot 1985.

Der Bau begann im Jahr 1851. Der Architekt war J.C. Schmidt aus Trier. Wandfliesen vom Anholter Töpfermeister Wilm Rinck.

Die beiden Türme wurden in der Karwoche 1945 von deutschen Truppen gesprengt. Die gesamte Kirche wurde dabei schwer beschädigt. Wiederaufbau der Pfarrkirche ohne Türme bis 1953, der Inneneinrichtungen bis zum Jahre 1985.

**Nadorp - wegkruisen
Nadorp - Bildstöcke**

Drie van deze wegkruisen met reliëfs aan beide zijden werden in 1756 gemaakt door Johann Theodor Nadorp. Ze stonden tot het einde van de oorlog op de Kapellendeich, tegenover de Regnieter Gruftkapelle. Ze werden omvergeworpen en zwaar beschadigd tijdens de gevechten om Anholt. De prinselijke familie schonk de stenen aan de kerk waarvan in 1999 twee staties werden gerestaureerd.

Drei dieser Bildstöcke mit beidseitigen Reliefs wurden 1756 von Johann Theodor Nadorp hergestellt. Sie standen bis Ende des Krieges am Kapellendeich, zur Regnieter Gruftkapelle hin. Durch die Kämpfe um Anholt wurden sie umgestürzt und schwer beschädigt. Die fürstliche Familie schenkte der Kirche die Steine, aus denen im Jahre 1999 zwei Stationen wieder hergestellt werden konnten.

**Gracht, ijskelder en vestingwal
Stadtgraben, Eiskeller und Wall**

De ijskelder is de fundering van een verdedigingstoren van de stadsversterking uit de 16e eeuw. De toren werd in de 19e eeuw afgebroken waarna de huidige ingang vanuit de gracht werd gebouwd en de funderingskamer werd gebruikt als kelder voor de opslag van ijs.

De vestingmuur, buitengracht en donjon werden rond 1500 gebouwd. Tegelijkertijd werden de stadspoorten richting Isselburg (Kerkpoort) en Vehlingen (Clev'se Poort) versterkt.

Der Eiskeller ist das Fundament eines Wehrturms der Stadtbefestigung aus dem 16.Jhd. Wehrturm im 19.Jhd. abgebrochen, danach Bau des heutigen Zuganges vom Stadtgraben her und Nutzung der Fundamentkammer als Keller zur Einlagerung von Eis.

Wall, Außengraben und Bergfried wurden um 1500 angelegt. Gleichzeitig wurden die Stadttore in Richtung Isselburg (Kerkpoort) und Vehlingen (Clev'se Poort) verstärkt.

**Waterburcht Anholt
Wasserburg Anholt**

De waterburcht van Anholt, een van de grootste waterburchten in Noordrijn-Westfalen, dateert met zijn donjon, de zogenaamde dikke toren, uit de 12e eeuw. Van de 14e tot de 16e eeuw werd het versterkte complex uitgebreid en verbouwd. Rond 1700 werd de hoofdburcht omgebouwd tot een barokke residentie en werd de voorburcht (boerderijgebouwen) gebouwd.

Na de Tweede Wereldoorlog werd het hele door de oorlog beschadigde complex herbouwd en gerestaureerd. Sinds 1966 is het open voor het publiek. Tegenwoordig herbergt het interieur een museum met uitgebreide collecties munten en zegels, een bibliotheek met meer dan 9000 banden en een schilderijencollectie met opmerkelijke werken van 17e-eeuwse Nederlandse schilders zoals Rembrandt, J. Brueghel de Jonge en G. ter Borch.

Heren van Anholt: Kasteel Anholt werd gebouwd door de Heren van Sulen in opdracht van de bisschop van Utrecht. Sinds 1346 is het een keizerlijke heerschappij, 1402 door huwelijk aan de heren (1621 graven) van Bronckhorst-Batenburg. Door huwelijk in 1641 van Maria Anna gravin von Bronckhorst-Batenburg (1623-1661) met prins Leopold Philipp Carl zu Salm (1619-1663) tot het vorstenhuis van

Salm. Tegenwoordig is het nog steeds eigendom van de prinsen van Salm-Salm. Het Parkhotel Wasserburg Anholt ligt in de voorburcht.

 Die Wasserburg Anholt, eine der größten Wasserburgen Nordrhein-Westfalens, stammt mit ihrem Bergfried, dem sog. Dicken Turm, aus dem 12. Jh. Vom 14.-16. Jh. Wurde der wehrbaren Anlage erweitert durch An- und Umbauten. Um 1700 wurde der Hauptburg umwandelt zur barocken Residenz und Errichtung der Vorburg (Ökonomiegebäude).

Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde der kriegsbeschädigten Gesamtanlage wiederaufgebaut und restauriert. Seit 1966 ist es der Öffentlichkeit zugänglich. Im Inneren befindet sich heute das Museum mit umfangreichen Sammlungen von Münzen und Siegeln, Bibliothek mit über 9.000 Bänden, die Gemäldesammlung mit herausragenden

Arbeiten niederländischer Maler des 17. Jh. wie Rembrandt, J. Brueghel d.J. und G. ter Borch.

Herren von Anholt: Im Auftrag des Bischofs von Utrecht wurde der Burg Anholt durch die Herren von Sulen errichtet. Seit 1346 reichsunmittelbare Herrschaft, 1402 durch Heirat an die Herren (1621 Grafen) von Bronckhorst-Batenburg. Durch Vermählung 1641 der Maria Anna Gräfin von Bronckhorst-Batenburg (1623-1661) mit Fürst Leopold Philipp Carl zu Salm (1619-1663) an das Fürstenhaus Salm. Bis heute im Besitz der Fürsten zu Salm-Salm. In der Vorburg befindet sich das Parkhotel Wasserburg Anholt.

Haus Peenekamp

 Het landhuis met zijn zadeldak tussen de trapegevels, ingekepte fries en veelruits schuiframen in renaissancestijl ligt in 20 hectare parkachtig bos. De aristocratische heerlijkheid werd voor het eerst

gedocumenteerd in 1497 in het bezit van Johann van Meverden. Ludwig Karl Otto prins van Salm-Salm kocht het in 1774 en met uitzondering van de periode van 1825 tot 1835 was het eigendom van het vorstenhuis.

Sinds 1988 is Haus Peenekamp privébezit. In 2000 werden de uitstekende prestaties van de eigenaar op het gebied van monumentenzorg geëerd met de 'Felix-Sümmermann'-prijs.

Het huis kan alleen vanaf de poort worden bezichtigd (toegang vanaf de Klever Straße).

Das Herrenhaus mit Satteldach zwischen den Treppengiebeln, Kerbschnittfries, vielsprossigen Schiebefenstern im Stil der Renaissance, liegt in einem 20 ha großen parkartigen Waldgelände. Das adelige Lehensgut ist erstmalig 1497 dokumentiert im Besitz des Johann van Meverden. Ludwig Karl Otto Fürst zu Salm-Salm erwarb es 1774. Mit Ausnahme der Zeit von 1825 bis 1835 war es im Besitz des Fürstenhauses.

Seit 1988 befindet sich Haus Peenekamp in Privatbesitz. Im Jahre 2000 wurden die herausragenden Leistungen des Eigentümers im Denkmalschutz mit dem 'Felix-Sümmermann'-Preis gewürdigt.

Das Haus ist lediglich vom Tor aus zu betrachten (Zufahrt von der Klever Straße).

Tentoonstelling tram en bus in de Achterhoek

De locomotief de Silvolde

 Op Open Monumentendag is er een tentoonstelling in de Bonteburgschool over de geschiedenis van het openbaar vervoer in de Achterhoek. Hiervoor stellen Reyer van de Pol en het Openbaar Vervoermuseum Doesburg verschillende spullen ter beschikking. Ook kunt u filmpjes zien over onder andere de tram van de Gelderse Tramwegen (GTW) die in 1890 naar Ulft en Gendringen ging rijden; de rails lagen aan de oostzijde van de Ulftseweg. Er zijn foto's en documenten uit voornamelijk de Oude IJsselstreek in Bonteburg te zien over de stoomtram en de bus aldaar.

Deel van de verzameling van Reyer van de Pol

Wat Reyer van de Pol in de jaren '70 begon met wat foto's van de stoomtram in de Achterhoek, is uitgegroeid tot één van de grootste privé-collecties van het vervoer in de Achterhoek. Van het begin in 1881 met de stoomtram, in 1923 met de bus, tot 2011, dat is 130 jaar. De collectie is zeer groot en naast foto's heeft hij al het denkbare verzameld zoals documenten, dienstregelingen, plaatsbewijzen en reisgidsen. Veel Oudheidkundige Verenigingen in de regio en daarbuiten hebben er al gebruik van gemaakt om te exposeren. Reyer wil een zo compleet mogelijk overzicht maken van het OV-vervoer van tram, bus en vrachtovervoer. De komst van Arriva in 2011 als vervoerder in de Achterhoek was voor Reyer een mooi punt om te stoppen met verder verzamelen. Het bijhouden van de collectie is al moeilijk genoeg. Op Open Monumentendag 2024 zal een deel van zijn verzameling te zien zijn in de school.

In 1833 voldeed de postkoets, getrokken door paarden over slechte smalle wegen, niet meer. In 1839 werd de eerste spoorlijn in Nederland, tussen Amsterdam en Haarlem geopend. De trein reed niet harder dan 38 kilometer per uur want kon het menselijk lichaam deze snelheid wel verdragen? Pas in 1881 werd de eerste spoorlijn in de Achterhoek, het traject Dieren - Doetinchem, feestelijk geopend, gevolgd door de lijn

Dieren - Velp en Terborg, in 1902 uitgebreid naar Silvolde, Gendringen en IJsselburg. En vanaf 1923 reden er ook bussen.

Het museum in Doesburg is ontstaan uit de particuliere verzameling van de gepassioneerde treinliefhebber Cor Ooijevaar en toont historische objecten en is leerzaam voor volwassenen en kinderen. Je ontdekt er de geschiedenis van het openbaar vervoer, vooral die van de GTW in de Achterhoek, aan de hand van kaartjes, uniformen, foto's en schaalmodellen van oude treinen en bussen. Je mag er zelf een treinbaan bedienen.

Er is een mooie film te zien - in een nagebouwd rijtuig - van de laatste tocht van de tram door onze regio. Je ziet hoe langzaam hij ging, hoeveel lawaai, stoom en rook hij produceerde en hoe blij de passagiers waren. Het straatbeeld van 1957 met de oude auto's en fietsen en de mensen worden fraai in beeld gebracht. De locomotief heette Silvolde en reed met een of twee personenrijtuigen en een bagagewagen. De laatste rit was in 1957, na 55 jaar, en de loc staat sinds 2000 in het Smalpoormuseum bij Katwijk.

Luchtfoto van de tram in Bonteburg richting Silvolde. In het huis links woonde brugwachter Westerhoff

De tram leek nog weinig op de tram van nu. Een kleine stoomlocomotief trok de tram, en soms zelfs een paard! De stoomtram werd voor personenvervoer en voor goederen gebruikt. Het spoor van de tram lag in of naast de straat en hij reed 20 km/u. In de binnenstad van Doetinchem mocht slechts stapvoets gereden worden. Bij het Simonsplein (Markt) liep een beambte van de Gelderse Stoomtram Maatschappij vier passen voor de locomotief terwijl een bel werd geluid.

Kom vooral op zaterdag 14 september kijken in de Bonteburgschool!

Het museum in de Meipoortstraat in Doesburg is interessant om eens heen te gaan; er is ook een grote collectie oud speelgoed. Als u er toch bent: in de Roggestraat (noordkant van de kerk) is het Regionaal Museum 'De Roode Tooren' (gratis).

Ausstellung Straßenbahn und Bus in der Achterhoek

 Am Open Monumentendag gibt es in der Bonteburgschool eine Ausstellung über die Geschichte des öffentlichen Verkehrs in der Achterhoek. Dazu stellen Reyer van de Pol und das Openbaar Vervoermuseum Doesburg verschiedene Gegenstände zur Verfügung.

Zu sehen sind unter anderem Filme über die Straßenbahn der Gelderse Tramwegen (GTW), die 1890 den Betrieb nach Ulft und Gendringen aufnahm; die Gleise lagen auf der Ostseite des Ulftsewegs. Es gibt Fotos und Dokumente vor allem aus dem Oude

IJsselstreek in Bonteburg über die dortige Dampfstraßenbahn und den Bus.

Was Reyer van de Pol in den 1970er Jahren mit einigen Fotos von der Dampfstraßenbahn in der Achterhoek begann, hat sich zu einer der größten privaten Sammlungen von Verkehrsmitteln in der Achterhoek entwickelt. Von den Anfängen im Jahr 1881 mit der Dampfstraßenbahn über 1923 mit dem Bus bis 2011, also 130 Jahre. Die Sammlung ist sehr umfangreich und neben Fotos hat er alles Erdenkliche wie Dokumente, Fahrpläne, Fahrkarten und Reiseführer gesammelt. Viele archäologische Gesellschaften in der Region und darüber hinaus haben sie bereits als Ausstellungsstücke genutzt. Reyer möchte einen möglichst vollständigen Überblick über den öffentlichen Verkehr von Straßenbahn, Bus und Güterverkehr geben. Die Ankunft von Arriva im Jahr 2011 als Transportunternehmen in der Achterhoek war für Reyer ein guter Zeitpunkt, mit dem Sammeln aufzuhören. Es ist schon schwer genug, die Sammlung aufrechtzuerhalten. Ein Teil seiner Sammlung wird am Tag des offenen Denkmals 2024 in der Schule zu sehen sein.

1833 Reichte die Postkutsche, die von Pferden über die schlechten, engen Straßen gezogen wurde, nicht mehr aus. Im Jahr 1839 wurde die erste Eisenbahnlinie in den Niederlanden zwischen Amsterdam und Haarlem eröffnet. Der Zug fuhr nicht schneller als 38 Kilometer pro Stunde, denn konnte der menschliche Körper diese Geschwindigkeit verkraften? Erst 1881 wurde die erste Eisenbahnlinie in der Achterhoek, die Strecke Dieren - Doetinchem, feierlich eröffnet, gefolgt von der Strecke Dieren - Velp und Terborg, die 1902 bis Silvolde, Gendringen und IJsselburg verlängert wurde. Und ab 1923 fuhren auch Busse.

Das Museum in Doesburg, das aus der Privatsammlung des passionierten Eisenbahnliebhabers Cor Ooijevaar stammt, zeigt historische Gegenstände und ist für Erwachsene und Kinder gleichermaßen reich. Anhand von Fahrkarten, Uniformen, Fotos und maßstabsgetreuen Modellen alter Züge und Busse entdecken Sie die Geschichte des öffentlichen Verkehrs, insbesondere die der GTW in der Region Achterhoek. Sie können dort selbst eine Zugstrecke bedienen.

In einem rekonstruierten Waggon ist ein schöner Film über die letzte Fahrt der Straßenbahn durch unsere Region zu sehen. Man kann sehen, wie langsam sie fuhr, wie viel Lärm, Dampf und Rauch sie produzierte und wie glücklich die Fahrgäste waren. Die Straßenszene von 1957 mit den alten Autos, Fahrrädern und Menschen ist wunderschön dargestellt. Die Lokomotive hieß Silvolde und fuhr mit einem oder zwei Personenwagen und einem Gepäckwagen. Die letzte Fahrt war 1957, nach 55 Jahren, und die Lokomotive befindet sich seit 2000 im Schmalpoormuseum bei Katwijk.

Die Straßenbahn sah noch nicht so aus wie die heutige Straßenbahn. Eine kleine Dampflokomotive zog die Straßenbahn, und manchmal sogar ein Pferd! Die Dampftram wurde sowohl für den Transport von Personen als auch von Waren eingesetzt. Die Gleise der Straßenbahn befanden sich auf oder neben der Straße und sie fuhr mit 20 km/h. Im Zentrum von Doetinchem war nur Schrittgeschwindigkeit erlaubt. Am Simonsplein (Markt) ging ein Beamter der Gelderländer Dampfstraßenbahngesellschaft vier Schritte vor der Lokomotive, während eine Glocke geläutet wurde.

Besuchen Sie am Samstag, den 14. September, unbedingt die Bonteburg-Schule! Interessant ist auch das Museum in der Meipoortstraat in Doesburg, das eine große Sammlung von altem Spielzeug beherbergt. Wenn Sie schon mal da sind: in der Roggestraat (Nordseite der Kirche) befindet sich das Regionalmuseum 'De Roode Tooren' (kostenlos).

Fietsroute Open Monumentendag 14 september 2024

Programma Open Monumentendag

zaterdag 14 september 2024 Oude IJsselstreek/Anholt

Bezoek de monumenten en activiteiten tussen 10.00 en 16.00 uur tenzij anders vermeld.

Bontebrug

Opening / Eröffnung 10.00 u.

- De opening door wethouder Janine Kock is om 10.00 uur in het middenpleintje van de Bontebrug. Daar is ook het centraal informatiepunt waar de fietsroute verkrijgbaar is. Als u met de auto komt, kunt u dichtbij parkeren bij Arc en Ciel. Voorstsestraat 1.
- Stadträtin Janine Kock wird den Tag um 10.00 Uhr auf dem zentralen Platz eröffnen. Dort befindet sich auch der zentrale Informationspunkt, an dem die Fahrradrouten verfügbar ist. Wenn Sie mit dem Auto kommen: Parken Sie am Arc en Ciel. Voorstsestraat 1.

Wandeling / Spaziergang

- Voor mooie verhalen over een tiental oude huizen op de Bontebrug kunt u een wandeling maken langs die huizen. Op borden staan foto's en tekst.
- Sie können einen Spaziergang entlang 10 alter Häuser machen. Schilder mit Fotos und Text.

Tentoonstelling in de school / Ausstellung in der Schule, Bontebrug 52

- Hier is een interessante expositie ingericht over de Gelderse Tramwegen in de regio met objecten uit de verzameling van Reyer van de Pol. Er zijn filmpjes te zien over de tram etc. Op het plein rijdt het trammetje van Jeffrey Ninot zijn rondjes.
- Hier gibt es eine interessante Ausstellung über die Gelderländer Straßenbahnen in der Region mit Objekten aus der Sammlung von Reyer van de Pol. Es gibt auch Videos über die Straßenbahn usw. Auf dem Platz dreht die Straßenbahn von Jeffrey Ninot ihre Runden.

Kinderspelen en oud-Hollands lekkers

Kinderspiele und altniederländische Köstlichkeiten

- Er zijn Oud-Hollandse kinderspelen, je kunt de kleurplaat inkleuren of al vantevoren maken en inleveren bij Halte Bontebrug of het Heimathaus Anholt. Er zijn mooie prijzen te winnen! Ook is er een kraam met oud-Hollands lekkers.
- Es wird alt-holländische Kinderspiele geben, Sie können die Malvorlage auf Seite 7 ausmalen oder vorher anfertigen und abgeben im Halte Bontebrug oder im Heimathaus Anholt. Es gibt tolle Preise zu gewinnen! Außerdem gibt es einen Stand mit altniederländischen Köstlichkeiten.

Palace Flophouse 11.00 uur 14.30 u.

- De folkrockband Palace Flophouse, afkomstig van de Bontebrug, treedt speciaal voor Open Monumentendag 2024 op om 11.00 uur en om 14.30 uur. En wie weet, als het druk is, nog wel een keer... Tussendoor trekzakmuziek door Genior Verhey.
- Diese Folk-Rock-Band tritt um 11 Uhr und um 14.30 Uhr auf. Und wer weiß, wenn viel los ist, ein anderes Mal... Dazwischen Musik mit Zugband von Genior Verhey.

Halte Bontebrug, Bontebrug 106

- De oude bakkerij en kruidenierswinkel zijn geopend, buiten geeft een stuk rails aan dat daar de vroegere halte Bontebrug was.
- Die alte Bäckerei und der Lebensmittelladen sind geöffnet, draußen weist ein Stück Schiene darauf hin, dass hier früher die Bontebrug-Haltestelle war.

Oude GTW-bus / Alter GTW-Bus

- U kunt gratis meerijsen met een oude GTW-bus van Doetinchem naar Bontebrug vice versa. De halteplaatsen zijn het Stadsmuseum, Burg. van Nispenstraat 2, en de school, Bontebrug 52. De rit zal drie keer gemaakt worden. De bus stopt niet onderweg!
- Sie können kostenlos mit einem alten GTW-Bus von Doetinchem nach Bontebrug und zurück fahren. Die Haltestellen sind das Stadtmuseum, Burg. van Nispenstraat 2, und die Schule, Bontebrug 52.

Anholt

Heimathaus Hohe Strasse 10

- Hier is de tentoonstelling 'De IJzeren Weg', een documentaire in woord en beeld van het smalspoor, in de volksmond 'de Tram', die van Isselburg naar Doetinchem liep.
- Hier ist die Ausstellung 'Die eiserne Straße', eine Dokumentation in Wort und Bild über die Schmalspurbahn die von Isselburg nach Doetinchem fuhr.

Losse monumenten / Einzele Denkmäler

Anholt

De Heilig-Kruiskapel / Die Heilig-Kreuz-Kapelle

Regniet 8

- Hier is onlangs Carl Phillip, Fürst zu Salm-Salm bijgezet. De kapel is niet vrij toegankelijk.
- Hier wurde kürzlich Carl Phillip, Fürst zu Salm-Salm, beigesetzt. Die Kapelle ist nicht frei zugänglich.

Het Rathaus / Das Rathaus, Markt 12

- De Ratskeller op de begane grond was oorspronkelijk de stadswaag. Het is particulier bezit en niet geopend voor publiek. Het restaurant is wel geopend.
- Der Ratskeller im Erdgeschoss war ursprünglich das städtische Waagehaus. Er befindet sich in Privatbesitz und ist für die Öffentlichkeit nicht zugänglich. Das Restaurant ist jedoch geöffnet.

De Pankratiuskerk / Die Pankratiuskirche, Steinweg 4

- De kerk is vrij toegankelijk.
- Die Kirche ist frei zugänglich.

Gracht, vestingwal en ijskelder/ Burggraben, Burgwall und Eiskeller, Schneidkuhle 9

- De ijskelder is geopend voor publiek.
- Der Eiskeller ist für die Öffentlichkeit zugänglich.

Waterburcht Anholt/Wasserburg Anholt, Schloss 1

- De Waterburcht is alleen via aanmelding vooraf toegankelijk, het park en het café zijn wel geopend.
- Der Zugang ist nur nach vorheriger Anmeldung möglich, der Park und das Café sind geöffnet.

Haus Peenekamp, Gendringer Strasse 70

- Het landhuis kan alleen vanaf de poort (ingang Klever Strasse) worden bezichtigd.
- Das Herrenhaus kann nur über das Tor (Eingang Klever Straße) besichtigt werden.

Megchelen

Moezeköttel, Asbroek 2a

- Noodwoning de Moezeköttel is geopend voor publiek.
- Das Nothaus ist für die Öffentlichkeit zugänglich.

Martinuskerk, Pastoor Mölderstraat 2

- De kerk is geopend, er wordt een filmpje getoond over de ontstaansgeschiedenis, klokken, uurwerk, enz.
- Die Kirche ist geöffnet, es wird ein Film über die Entstehung der Kirche, die Glocken, das Uhrwerk usw. gezeigt.

Huis Landfort, Landfortseweg 4

- Huis Landfort is geopend tussen 10.00 en 17.00 uur. Om huis, tuin en moestuin te bezoeken moet u vooraf een kaartje reserveren. Er is muziek en een kleine informatiemarkt.
- Geöffnet zwischen 10 und 17 Uhr. Um Haus, Garten und Gemüsegarten zu besichtigen, müssen Sie im Voraus eine Eintrittskarte buchen. Es gibt Musik und einen kleinen Informationsmarkt.

Voorst

Monumentenprijs / Preis des Denkmals

De Stakenborg, Stakenborgweg 3 Voorst

- Om 10.30 uur vindt de uitreiking plaats van de Monumentenprijs voor De Stakenborg. Helaas kan het monument op 14 september NIET van binnen bekeken worden, wellicht op een latere datum.
- Um 10.30 Uhr findet die Verleihung des Denkmalpreises für De Stakenborg statt. Leider kann das Denkmal am 14. September nicht von innen besichtigt werden, vielleicht zu einem späteren Zeitpunkt.

Korenmolen / Getreidemühle, Grensweg 13A

- De molen is geopend voor publiek.
- Die Mühle ist für die Öffentlichkeit zugänglich.

Silvolde

Gerritsens Molen / Gerritsens Mühle, Molenberg 4

- De molen is geopend voor publiek.
- Die Mühle ist für die Öffentlichkeit zugänglich.

De Oude Mauritiuskkerk / Die alte Mauritiuskirche Kerkenstraat 6

- De kerk is geopend. U mag de toren beklimmen (onder begeleiding) tussen 10.00 en 14.00 uur.
- Geöffnet. Eine Turmbesteigung ist zwischen 10 und 14 Uhr möglich (in Begleitung).

Sinderen

Maalderij De Nieuwe Molen / Mühle De Nieuwe Molen, Keurhorsterweg 5

- De maalderij en de bakkerij zijn in bedrijf en in de steenoven wordt brood gebakken, opbrengst voor de molen (pinnen niet mogelijk).
- Die Mühle und die Bäckerei sind in Betrieb und im gemauerten Ofen wird Brot gebacken, Erlös für die Mühle (Stifte nicht möglich).

St. Antoniuskapel / St. Antonius-Kapelle, Kapelweg 38

- De bidkapel is geopend.
- Die Kapelle ist geöffnet.

Gendringen

Boerderij Wilbrinkshof, Munsterweg 3

- Er wordt weer op ambachtelijke wijze brood gebakken in het bakhuisje. Brood, koffie/thee/fris zijn te koop. Muziek door André Gerritsen.
- In der Backstube wird wieder auf traditionelle Weise Brot gebacken. Brot, Kaffee/Tee/erfrischende Getränke werden zum Verkauf angeboten. Musik von André Gerritsen.

Varsseveld

Grote of Laurentiuskerk / Große oder Laurentiuskirche, Kerkplein 1

- Geopend.
- Geöffnet

Museumboerderij Hofshuus / Museumsbauernhof Hofshuus Leemscherweg 24

- Geopend
- Geöffnet

Molen De Engel / Mühle De Engel, Hiddinkdijk 4

- De molen is geopend tot in de molenzolders. Er is meel te koop.
- Geöffnet bis zu den Mühlenböden. Mehl zum Verkaufen.

Bredenberg

Kempermolen, Molenweg 23

- De molen is geopend en u kunt een van de nieuwe recreatie-lofts bekijken. De bekende Achterhoekse (oftewel Kemper) theebeschuit is te koop.
- Geöffnet, und Sie können einen der neuen Erholungsräume besichtigen. Die berühmte Achterhoek (oder Kemper) Teekanne wird zum Verkauf angeboten.

Terborg

Sint-Joris en Barbarakerk / Kirche St. Georg und Barbara, Hoofdstraat 91

- De kerk is geopend, een gids is aanwezig.
- Geöffnet, ein Führer ist verfügbar.

Fietstochten / Fahrradtouren

- Speciaal voor Open Monumentendag zijn twee fietsroutes gemaakt.

- Doetinchem-Bontebrug of vice versa (enkele reis 15 km), zie de sites van Old Sillevold of OVGG
- Anholt-Bontebrug (rondje van 18 km, zie pagina 10 van deze krant). U kunt de route op meerdere plekken starten. De routes zijn bijzonder mooi en geschikt voor e-bikers.

U komt langs een aantal opengestelde monumenten.

- Speciell für heute wurden zwei Fahrradrouten eingerichtet:

- Doetinchem-Bontebrug oder in umgekehrter Richtung (einfache Strecke 15 km), sehe die Seite von Old Sillevold oder OVGG
- Anholt-Bontebrug (Rundtour von 18 km, sehe Seite 10 in diese Zeitung). Sie können die Route an verschiedenen Orten beginnen. Die Strecken sind besonders schön und für E-Biker geeignet. Sie kommen an einer Reihe von offenen Denkmälern vorbei.

Klassendag

- Op vrijdag 13 september is het Klassendag. Kinderen van groep 7 en 8 van de basisschool bezoeken een monument. Helaas doet dit jaar alleen BS Dynamiek in Terborg mee, vier klassen bezoeken elk een 'eigen' monument: Villa Kalff, een voormalige leerlooierij, De Roode Leeuw en de protestantse kerk in Terborg werken dit jaar mee waarvoor hartelijk dank. Hopelijk doen volgend jaar meer basisscholen mee. Het comité heeft dan wel enkele vrijwilligers nodig voor de organisatie in de diverse dorpen.

Meubelmaker Willing, voor al uw maatwerk

meubels net zo persoonlijk als uw leven

Keukens

Wij bieden u persoonlijk design, speciaal voor u gemaakt, vrij combineerbaar ook met bestaande apparatuur en natuurlijk geplaatst door vakmensen

Ook voor keukenrenovatie, nieuw werkblad, nieuwe kookplaat of afwasmachine

In onze showroom staan meerdere keukens opgesteld, hier kunt u de materialen voelen en kleuren zien.

Badkamermeubels

Met onze kennis kunnen we u adviseren en d.m.v. een tekening samen met u een ontwerp maken, zodat u een totaalbeeld krijgt van alle mogelijkheden.

Woon- en werkkamermeubels

Voor uw woonkamer maken we meubels die bij uw interieur passen.

Lichte kleuren, rustieke, of modern.

Alles zodat u zich er thuisvoelt.

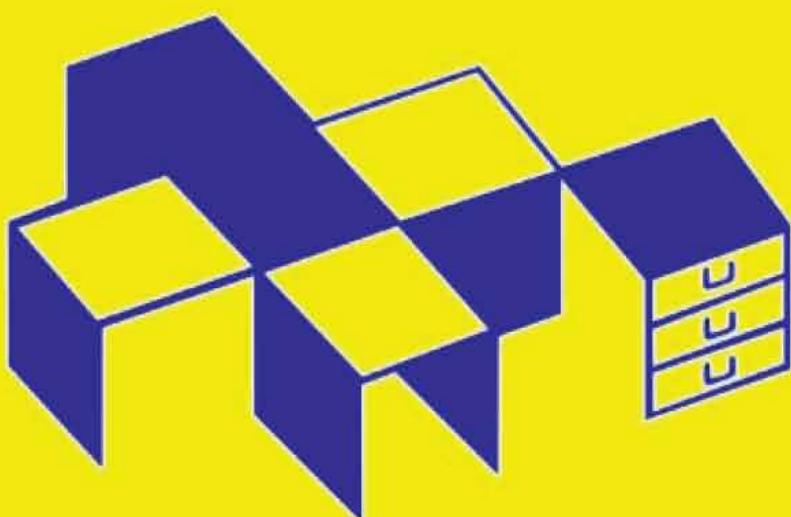
Slaapkamermeubels

Van inbouwkasten, met schuif- of draaideuren, tot op maat gemaakte bedden met ventilatiesysteem. Daar hebben wij een passende oplossing voor!

Maak een afspraak en laat u vrijblijvend informeren

**Keukens koop je
waar ze gemaakt worden**

Willing

GmbH

Dreibömerweg 10 Isselburg 0049 2874 942794 willing-tischlerei.de